

(ร่าง)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ

(พ.ศ. 2560 - 2564)

คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ

ธันวาคม 2559

สารบัญ

	หน้า
1. บทนำ	1
1.1 ความหมายของเกษตรอินทรีย์	1
1.2 ความสำคัญของเกษตรอินทรีย์	2
1.3 หลักการเกษตรอินทรีย์	3
1.4 แนวคิดพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์	5
1.5 มาตรฐานและการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์	6
2. การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในช่วงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2551 – 2554)	9
2.1 สารสำคัญแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 - 2554	9
2.2 ผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 - 2554	13
2.3 การประเมินผลโครงการบูรณาการผลิตและการตลาดเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน พ.ศ. 2553 โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	17
3. การทบทวนสถานการณ์เกษตรอินทรีย์	20
3.1 สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ของโลก	20
3.2 สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ไทย	24
3.3 การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดของเกษตรอินทรีย์ไทย	31
4. (ร่าง) ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564	33
4.1 กรอบแนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์	33
4.2 วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย	35
4.3 ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564	36
1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการวิจัย การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์	36
2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์	38

3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาการตลาดสินค้าและบริการ และการรับรอง
มาตรฐานเกษตรอินทรีย์	40
4) ยุทธศาสตร์ที่ 4 การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์	43

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 พื้นที่เกษตรอินทรีย์ทั่วโลกแบ่งตามกลุ่มประเทศ ในปี 2552 - 2557	20
ตารางที่ 3.2 พื้นที่เกษตรอินทรีย์ทั่วโลก แบ่งตามประเทศ ปี 2552 - 2557	21
ตารางที่ 3.3 พื้นที่เกษตรอินทรีย์ในภูมิภาคเอเชียแบ่งตามประเทศ ปี 2552 - 2557	22
ตารางที่ 3.4 มูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ในตลาดโลก ปี 2555 - 2557	23
ตารางที่ 3.5 พื้นที่การรับรองเกษตรอินทรีย์ และประเภทสินค้าของประเทศไทย ปี 2557 - 2558	24
ตารางที่ 3.6 ปริมาณและมูลค่าผลผลิตเกษตรอินทรีย์ไทย	27
ตารางที่ 3.7 ปริมาณและมูลค่าผลผลิตเกษตรอินทรีย์ไทย จำแนกเป็นรายสินค้า ปี 2556	27
ตารางที่ 3.8 ปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิไทย (ข้าวอินทรีย์) ของไทยไปประเทศต่างๆ ตามใบอนุญาต ปี 2553-2556	29

สารบัญภาพ

ภาพที่ 3.1 สัดส่วนปริมาณการส่งออกข้าวอินทรีย์ของไทยไปทวีปต่างๆ ปี 2556	28
--	----

1. บทนำ

ในช่วงที่ผ่านมาการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการผลิตแบบอุตสาหกรรมและการค้า ทำให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรเชิงเดี่ยว และทำเกษตรที่ใช้สารเคมีเกินความจำเป็น มีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อให้เกิดภาวะโลกร้อน จึงทำให้เกษตรกรส่วนหนึ่งตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงมีการรวมกลุ่มทำการเกษตรแบบดั้งเดิม โดยใช้ต้นแบบของการพัฒนาเกษตรกรรมแบบยั่งยืนตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเกษตรอินทรีย์ก็เป็นหนึ่งในทางเลือกที่มีศักยภาพในการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน สร้างความมั่นคงด้านอาหารและส่งผลต่อความปลอดภัยกับสุขภาพ อีกทั้งตอบสนองต่อความต้องการผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ทั้งในและนอกประเทศ ปัจจัยดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 – 2554

การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 – 2554 สิ้นสุดลงตามระยะเวลาของยุทธศาสตร์ โดยได้ขยายเวลาของแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินงานไปถึงปี 2555 แล้วแต่การพัฒนาเกษตรอินทรีย์มีความสำคัญที่จะต้องดำเนินการ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2554 เห็นชอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักในจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับต่อไป โดยการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในระยะต่อไป

1.1 ความหมายของเกษตรอินทรีย์

1.1.1 สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movement – IFOAM) ซึ่งเป็นเครือข่ายขององค์กรด้านเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศ ให้ความหมายของเกษตรอินทรีย์ว่า “Organic agriculture is a production system that sustains the health of soils, ecosystems and people. It relies on ecological processes, biodiversity and cycles adapted to local conditions, rather than the use of inputs with adverse effects. Organic agriculture combines tradition, innovation and science to benefit the shared environment and promote fair relationships and a good quality of life for all involved.” ซึ่งหมายถึง “ระบบการผลิตที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนของสุขภาพดิน ระบบนิเวศ และผู้คน เกษตรอินทรีย์พึ่งพาอาศัยกระบวนการทางนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพและวงจรธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ แทนที่จะใช้ปัจจัยการผลิตที่มีผลกระทบต่อทางลบ เกษตรอินทรีย์ผสมผสานองค์ความรู้พื้นบ้าน นวัตกรรม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เป็นธรรมและคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกคนและสิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง”
อ้างอิง : มติที่ประชุมใหญ่ IFOAM มิถุนายน 2551 อิตาลี (ที่มา : มูลนิธิสายใยแผ่นดิน)

1.1.2 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ให้คำนิยามเกษตรอินทรีย์ ไว้ในประกาศมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิต การแปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (มกษ. 9000 เล่ม 1-2552) ดังนี้ “เกษตรอินทรีย์ คือ ระบบการจัดการการผลิต

ด้านการเกษตรแบบองค์รวมที่เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ วงจรชีวภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ หลีกเลี่ยงการใช้วัตถุบิจากการสังเคราะห์และไม่ใช่พืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ ที่ได้มาจากเทคนิคการดัดแปลงพันธุกรรมหรือพันธุวิศวกรรม มีการจัดการกับผลิตภัณฑ์ โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวัง เพื่อรักษาสภาพการเป็นเกษตรอินทรีย์ และคุณภาพที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ในทุกขั้นตอน”

1.1.3 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 – 2554

ได้ให้ความหมายของเกษตรอินทรีย์ หมายถึง การเกษตรที่ใช้หลักการพึ่งพิงความสมดุลตามธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม เพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดระบบนิเวศการเกษตรที่ยั่งยืน สามารถให้ผลผลิตที่ดีในสภาพสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องยั่งยืน ผสมผสานระบบการเกษตรทุกระบบที่ส่งเสริมและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีพที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ทั้งนี้ โดยใช้หลักการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศเกษตรให้เกิดการผสมผสานเกื้อกูลกันและกัน อย่างเป็นองค์รวม มีการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกระบบนิเวศที่เป็นไปตามหลักการอินทรีย์ และใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นชีวภัณฑ์และสารอินทรีย์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิต รวมทั้งสารอินทรีย์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ปฏิเสธการใช้ปัจจัยที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ รวมทั้งพันธุ์ที่ผ่านการปรับเปลี่ยนทางพันธุกรรม

ตามที่ความหมายของเกษตรอินทรีย์จากองค์กรต่างๆ ที่มีความสอดคล้องกันดังกล่าว ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2564 ได้ยึดความหมายเกษตรอินทรีย์ตามประกาศมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คือ ระบบการจัดการการผลิตด้านการเกษตรแบบองค์รวม ที่เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศ รวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ วงจรชีวภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ หลีกเลี่ยงการใช้วัตถุบิจากการสังเคราะห์และไม่ใช่พืช สัตว์หรือจุลินทรีย์ ที่ได้มาจากเทคนิคการดัดแปลงพันธุกรรมหรือพันธุวิศวกรรม มีการจัดการกับผลิตภัณฑ์ โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวัง เพื่อรักษาสภาพการเป็นเกษตรอินทรีย์ และคุณภาพที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ในทุกขั้นตอน

1.2 ความสำคัญของเกษตรอินทรีย์

เกษตรอินทรีย์มีความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมโดยรวม ที่มีความปลอดภัยทั้งผู้ผลิต และผู้บริโภค รวมทั้งระบบนิเวศวิทยา สามารถจำแนกได้แต่ละด้านดังนี้

1.2.1 ด้านสุขภาพของผู้บริโภค เนื่องจากปัจจุบันผู้บริโภคได้ตระหนักถึงปัญหาการเจ็บป่วยจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย เช่น โรคมะเร็ง โรคไต เป็นต้น เนื่องจากมีการตกค้างของยาฆ่าแมลง ยาปฏิชีวนะ และสารเคมี ทำให้ผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงทัศนคติและให้ความสำคัญต่อการบริโภค โดยเลือกซื้ออาหารที่เชื่อว่ามีความปลอดภัย เช่น อาหารที่ผลิตตามแนวทางของเกษตรอินทรีย์หรือแนวทางธรรมชาติมากขึ้น

1.2.2 ด้านสิ่งแวดล้อม เริ่มต้นจากความพยายามในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสภาพแวดล้อม และขยายสู่ความสนใจในเรื่องผลกระทบของเกษตรเคมีที่มีต่อทรัพยากรและสภาพแวดล้อม เช่น ความเสื่อมโทรมของดิน การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การเกิดมลพิษและสภาวะโลกร้อน เป็นต้น

1.2.3 ทางเลือกในการทำเกษตรกรรมแบบปลอดภัยของผู้ผลิต เพื่อหลีกเลี่ยงพ้นจากวัฏจักรเกษตรเคมีที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม รวมถึงต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดแนวคิดของการหาทางเลือก เพื่อทำการเกษตรในรูปแบบที่เรียกกันว่า เกษตรธรรมชาติ เกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ วนเกษตร หรือเกษตรสีเขียว (Green agriculture) ฯลฯ

1.2.4 การสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ สืบเนื่องจากการผลิตเกษตรอินทรีย์ เป็นระบบการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม รักษาสมดุลของธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีการจัดการระบบนิเวศที่คล้ายคลึงกับธรรมชาติ หลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม รวมถึง การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ ซึ่งประเทศไทยในฐานะที่เป็นผู้ผลิตและส่งออกอาหารที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลกมีความเหมาะสมและมีศักยภาพที่จะเป็นแหล่งผลิตอาหารระบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับนานาชาติ

1.3 หลักการเกษตรอินทรีย์

สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) กำหนดหลักการที่สำคัญของการผลิตเกษตรอินทรีย์ 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ (Health) ด้านนิเวศวิทยา (Ecology) ด้านความเป็นธรรม (Fairness) และด้านการดูแลเอาใจใส่ (Care) (ที่มา : มูลนิธิสายใยแผ่นดิน) รายละเอียดของหลักการ 4 ด้าน ดังนี้

1.3.1 ด้านสุขภาพ เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องส่งเสริมและสร้างความยั่งยืนให้กับสุขภาพอย่างเป็นองค์รวมของดิน พืช สัตว์ มนุษย์ และโลก

1) สุขภาวะของสิ่งมีชีวิตแต่ละปัจเจกและของชุมชน เป็นหนึ่งเดียวกันกับสุขภาพของระบบนิเวศ การที่ผืนดินมีความอุดมสมบูรณ์จะทำให้พืชพรรณต่างๆ แข็งแรง มีสุขภาพที่ดี ส่งผลต่อสัตว์เลี้ยงและมนุษย์ที่อาศัยพืชพรรณเหล่านั้นเป็นอาหาร

2) สุขภาวะเป็นองค์รวมและเป็นปัจจัยที่สำคัญของสิ่งมีชีวิต การมีสุขภาพที่ดีไม่ใช่การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ แต่รวมถึงภาวะแห่งความเป็นอยู่ที่ดีของกายภาพ จิตใจ สังคม และสภาพแวดล้อมโดยรวม ความแข็งแรง ภูมิคุ้มกัน และความสามารถในการฟื้นตัวจากความเสื่อมถอยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสุขภาพที่ดี

3) บทบาทของเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตในไร่นา การแปรรูป การกระจายผลผลิต หรือการบริโภค ต่างก็มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิตทั้งปวง ตั้งแต่สิ่งมีชีวิตที่มีขนาดเล็กสุดในดินจนถึงตัวมนุษย์เราเอง เกษตรอินทรีย์จึงมุ่งที่จะผลิตอาหารที่มีคุณภาพสูง และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อสนับสนุนให้มนุษย์ได้มีสุขภาพที่ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ เกษตรอินทรีย์จึงเลือกที่จะปฏิเสธการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เวชภัณฑ์สัตว์ และสารปรุงแต่งอาหาร ที่อาจมีอันตรายต่อสุขภาพ

1.3.2 ด้านนิเวศวิทยา เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของระบบนิเวศวิทยาและวัฏจักรแห่งธรรมชาติ การผลิตการเกษตรจะต้องสอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติ และช่วยให้ระบบและวัฏจักรธรรมชาติเพิ่มพูนและยั่งยืนมากขึ้น

1) หลักการเกษตรอินทรีย์ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของระบบนิเวศที่มีชีวิต ดังนั้น การผลิตการเกษตรจึงต้องพึ่งพาอาศัยกระบวนการทางนิเวศวิทยาและวงจรของธรรมชาติ โดยการเรียนรู้และสร้างระบบนิเวศให้เหมาะสมกับการผลิตแต่ละชนิด ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีของการปลูกพืช เกษตรกรจะต้องปรับปรุงดินให้มีชีวิต หรือในการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรจะต้องใส่ใจกับระบบนิเวศโดยรวมของฟาร์ม หรือในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เกษตรกรต้องใส่ใจกับระบบนิเวศของบ่อเลี้ยง

2) การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ หรือแม้แต่การเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่า จะต้องสอดคล้องกับวัฏจักรและสมดุลทางธรรมชาติ แม้ว่าวัฏจักรธรรมชาติจะเป็นสากล แต่อาจจะมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นได้ ดังนั้น การจัดการเกษตรอินทรีย์จึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขท้องถิ่น ภูมินิเวศ วัฒนธรรม และเหมาะสมกับขนาดของฟาร์ม เกษตรกรควรใช้ปัจจัยการผลิตและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการใช้ซ้ำ การหมุนเวียน เพื่อที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน

3) ฟาร์มเกษตรอินทรีย์ควรสร้างสมดุลของนิเวศการเกษตร โดยการออกแบบระบบการทำฟาร์มที่เหมาะสม การฟื้นฟูระบบนิเวศท้องถิ่น และการสร้างความหลากหลายทั้งทางพันธุกรรมและกิจกรรมทางการเกษตร ผู้คนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแปรรูป การค้า และการบริโภคผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ควรช่วยกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งในแง่ของภูมินิเวศ สภาพบรรยากาศ นิเวศท้องถิ่น ความหลากหลายทางชีวภาพ อากาศ และน้ำ

1.3.3 ด้านความเป็นธรรม เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องอยู่บนความสัมพันธ์ที่มีความเป็นธรรมระหว่างสิ่งแวดล้อมโดยรวมและสิ่งมีชีวิต ความเป็นธรรมนี้ รวมถึง ความเท่าเทียม การเคารพ ความยุติธรรม และการมีส่วนร่วมในการปกป้องพิทักษ์โลกที่เราอาศัยอยู่ ทั้งในระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง และระหว่างมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ

1) ในหลักการด้านนี้ ความสัมพันธ์ของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตและการจัดการผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับควรมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นธรรม ทั้งเกษตรกร คนงาน ผู้แปรรูป ผู้จัดจำหน่าย ผู้ค้า และผู้บริโภค ทุกคนควรได้รับโอกาสในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมช่วยในการรักษาอธิปไตยทางอาหาร และช่วยแก้ไขปัญหาความยากจน เกษตรอินทรีย์ควรมีเป้าหมายในการผลิตอาหารและผลผลิตการเกษตรอื่นๆ ที่เพียงพอ และมีคุณภาพที่ดี

2) ในหลักการข้อนี้รวมถึงการปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการสภาพการเลี้ยงให้สอดคล้องกับลักษณะและความต้องการทางธรรมชาติของสัตว์ รวมทั้ง ดูแลเอาใจใส่ความเป็นอยู่ของสัตว์อย่างเหมาะสม

3) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่นำมาใช้ในการผลิตและการบริโภคควรจะต้องดำเนินการอย่างเป็นธรรม ทั้งทางสังคมและทางนิเวศวิทยา รวมทั้ง ต้องมีการอนุรักษ์ปกป้องให้กับคนรุ่นหลัง ความเป็นธรรมนี้จะรวมถึงว่า ระบบการผลิต การจำหน่าย และการค้าผลผลิตเกษตรอินทรีย์จะต้องโปร่งใส ความเป็นธรรม และมีการนำต้นทุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อมมาพิจารณาเป็นต้นทุนการผลิตด้วย

1.3.4 ด้านการดูแลเอาใจใส่ การบริหารจัดการเกษตรอินทรีย์ควรจะต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง และรับผิดชอบต่อ เพื่อปกป้องสุขภาพและความเป็นอยู่ของผู้คนทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งพิทักษ์ปกป้อง สภาพแวดล้อมโดยรวมด้วย

1) เกษตรอินทรีย์เป็นระบบที่มีพลวัตและมีชีวิตในตัวเอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้ ทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ควรดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และเพิ่มผลผลิตในการผลิต แต่ในขณะเดียวกันจะต้องระมัดระวังอย่าให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพและ สิ่งแวดล้อม ดังนั้น เทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ จะต้องมีการประเมินผลกระทบอย่างจริงจัง และแม้แต่เทคโนโลยี ที่มีการใช้อยู่แล้ว ก็ควรมีการทบทวนและประเมินผลอยู่เรื่อยๆ เนื่องจากมนุษย์เรายังไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจ อย่างดีพอเกี่ยวกับระบบนิเวศการเกษตรที่มีความสลับซับซ้อน ดังนั้น จึงต้องมีการดำเนินการต่างๆ ด้วยความระมัดระวังเอาใจใส่

2) ในหลักการนี้การดำเนินการอย่างระมัดระวังและรับผิดชอบต่อ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการ การพัฒนา และการคัดเลือกเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในเกษตรอินทรีย์ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นใจว่า เกษตรอินทรีย์นั้นปลอดภัยและเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ความรู้ทางวิทยาศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ประสบการณ์จากการปฏิบัติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะสม ถ่ายทอดกันมาก็อาจมีบทบาทในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้เช่นกัน เกษตรกรและผู้ประกอบการควรมีการประเมิน ความเสี่ยง และเตรียมการป้องกันจากการนำเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ และควรปฏิเสธเทคโนโลยีที่มีความแปรปรวนมาก เช่น เทคโนโลยีพันธุวิศวกรรม การตัดสีนใจเลือกเทคโนโลยีต่างๆ จะต้องพิจารณาถึงความจำเป็นและระบบคุณค่า ของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ที่อาจได้รับผลกระทบ และจะต้องมีการปรึกษาหารืออย่างโปร่งใสและมีส่วนร่วม

1.4 แนวคิดพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์

มูลนิธิสายใยแผ่นดินได้ประมวลแนวคิดพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์ คือ การทำการเกษตรอินทรีย์ เน้นการผลิตที่สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ การอนุรักษ์ธรรมชาติและระบบนิเวศ โดยการประยุกต์ปรับใช้กลไก นิเวศธรรมชาติสำหรับการทำเกษตรที่สำคัญได้แก่ การหมุนเวียนธาตุอาหาร การสร้างความอุดมสมบูรณ์ ของดิน ความสัมพันธ์แบบสมดุลของสิ่งมีชีวิตที่หลากหลาย การอนุรักษ์และฟื้นฟูนิเวศการเกษตร

1.4.1 การหมุนเวียนธาตุอาหาร อาศัยหลักการทางธรรมชาติ ด้วยการใช้อาหารพืชที่อยู่ในรูป ของอินทรีย์วัตถุที่สามารถย่อยสลายได้โดยจุลินทรีย์ ซึ่งจะช่วยให้วงจรธาตุอาหารหมุนเวียนได้อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างของการหมุนเวียนธาตุอาหารในแนวทางเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญ คือ การใช้ปุ๋ยหมัก การคลุมดินด้วย อินทรีย์วัตถุ การปลูกพืชเป็นปุ๋ยพืชสด และการปลูกพืชหมุนเวียน เป็นต้น

1.4.2 ความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารในดิน ถือเป็นหัวใจของเกษตรอินทรีย์ การทำเกษตรอินทรีย์นั้น เกษตรกรต้องหาอินทรีย์วัตถุต่างๆ มาคลุมหน้าดินอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นฟาง ใบไม้ ซึ่งอินทรีย์วัตถุเหล่านี้จะกลายเป็นอาหารของสิ่งมีชีวิตและจุลินทรีย์ในดิน ทำให้ดินฟื้นกลับมามีชีวิตอีกครั้งหนึ่ง และการไม่ใช้สารเคมีต่างๆ เช่น สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ยังเป็นการช่วยทำให้ดินสามารถฟื้นความสมบูรณ์ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้พืชที่ปลูกมีความแข็งแรง ต้านทานต่อโรคและแมลง รวมทั้งให้ผลผลิตต่อพื้นที่สูง

1.4.3 ความหลากหลายที่สัมพันธ์กันอย่างสมดุลในระบบนิเวศ การทำเกษตรอินทรีย์จะต้องหาสมดุลของการเพาะปลูกพืชที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืชร่วมหลายชนิดในเวลาเดียวกัน หรือเหลื่อมเวลากัน ตลอดจนการปลูกพืชหมุนเวียนต่างชนิดกัน รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ ทั้งนี้ การทำเกษตรที่หลากหลาย (เกษตรผสมผสาน) นับเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า และยังเป็นการลดความเสี่ยงภัยจากปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชระบาดอีกด้วย นอกจากนี้ การไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะมีส่วนช่วยให้ศัตรูธรรมชาติสามารถแสดงบทบาทในการควบคุมศัตรูพืช เป็นการสร้างสมดุลนิเวศการเกษตรอีกรูปแบบหนึ่ง

1.4.4 การอนุรักษ์และฟื้นฟูนิเวศการเกษตร ด้วยการปฏิเสธการใช้สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิด เพราะปัจจัยการผลิตที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ทำลายสมดุลของนิเวศการเกษตร และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และมีผลต่อสิ่งมีชีวิตต่างๆ ทั้งที่อยู่บนผิวดินและใต้ดิน เช่น สัตว์ แมลง และจุลินทรีย์ ในกลไกธรรมชาติสิ่งมีชีวิตต่างๆ เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างสมดุลของนิเวศการเกษตร นอกจากการอนุรักษ์ ยังเน้นการฟื้นฟูสมดุลและความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศด้วย

1.4.5 การพึ่งพากลไกธรรมชาติในการทำเกษตร เกษตรอินทรีย์ตั้งอยู่บนปรัชญาแนวคิดการเกษตรที่ยั่งยืนต้องเป็นการเกษตรที่เป็นไปตามวิถีธรรมชาติ กลไกในธรรมชาติที่สำคัญต่อการทำเกษตรอินทรีย์ได้แก่ วงจรการหมุนเวียนธาตุอาหาร วงจรการหมุนเวียนของน้ำ รวมทั้ง การพึ่งพากันของสิ่งมีชีวิตอย่างสมดุลในระบบนิเวศ ทั้งในเชิงของการเกื้อกูล การพึ่งพา และห่วงโซ่อาหาร

ระบบนิเวศและกลไกตามธรรมชาติของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงสภาพเงื่อนไขของท้องถิ่นที่ตนเองทำการเกษตรอยู่ การหมั่นสังเกต เรียนรู้วิเคราะห์ - สังเคราะห์ และทำการทดลอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อได้ใช้ประโยชน์จากกลไกธรรมชาติและสภาพนิเวศท้องถิ่นอย่างเต็มที่

1.4.6 การพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิต มุ่งให้เกษตรกรพยายามผลิตปัจจัย การผลิตต่างๆ เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ เมล็ดพันธุ์ ฯลฯ ด้วยตนเอง และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น เพื่อสอดคล้องกับนิเวศของท้องถิ่น ช่วยสร้างความมีเสถียรภาพและความยั่งยืนของระบบการผลิตในระยะยาว และเกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 มาตรฐานและการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์

1.5.1 ระดับประเทศ

1) ภาครัฐ

โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใต้พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ประกอบด้วย

- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (มกษ. 9000 เล่ม 1 - 2546 มกช. ดำเนินการทบทวนมาตรฐานแล้วเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2552 (มกษ.9000 เล่ม 1-2552) ฉบับทบทวน
- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 2 : ปศุสัตว์อินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 2-2548) ดำเนินการทบทวนมาตรฐานแล้ว เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2554 (มกษ.9000 เล่ม 2-2554) ฉบับทบทวน
- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 3 : อาหารสัตว์น้ำอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 3-2552)
- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 4 : ข้าวอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 4-2553)
- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 5 : ปลาสดอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 5-2553)
- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 6 : ผึ้งอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 6-2556)
- มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การเลี้ยงกุ้งทะเลระบบอินทรีย์ (มกษ.7413-2550)
- แนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์ เล่ม 1 : การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่าย ผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ (มกษ.9000 เล่ม 1 (G)-2557)

การตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยตามมาตรฐานสินค้าเกษตร (มกษ.) เป็นการตรวจสอบและรับรองกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนจากฟาร์มจนถึงมือผู้บริโภค ตั้งแต่ระบบการผลิต การแปรรูป การบรรจุ การแสดงฉลาก และการจำหน่าย

หน่วยตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์ของภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ (Competent Authority) ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ และกรมการข้าว โดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ทำหน้าที่เป็นหน่วยรับรองระบบงาน (Accreditation Body) อย่างไรก็ตาม หน่วยรับรอง (Certification Body) ของภาคเอกชนสามารถเป็นผู้ประกอบการตรวจสอบมาตรฐานตาม พ.ร.บ. มาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 ได้แต่ต้องได้รับการรับรองระบบงานจาก มกอช. ก่อน

การแสดงเครื่องหมายรับรองเกษตรอินทรีย์ ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 กำหนดให้แสดงเครื่องหมาย Q บนฉลากสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐาน อย่างไรก็ตาม ตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สนับสนุนให้ใช้เครื่องหมาย Organic Thailand สำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ควบคู่ไปกับเครื่องหมายรับรองตาม พรบ.มาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551

2) ภาคเอกชน

ภาคเอกชนที่ดำเนินการเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในหลายระดับ ทั้งในระดับที่สามารถส่งผลผลิตออกไปจำหน่ายต่างประเทศ และระดับที่ใช้บริโภคภายในท้องถิ่น ดังนี้

2.1) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จัดทำขึ้นโดยสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ตามแนวทางมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ขั้นพื้นฐานของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements : IFOAM) โดยการรับรองของสมาชิกรวมกัน มกท. มาตั้งแต่ พ.ศ. 2542 และต่อมามีการแก้ไขปรับปรุงอีกหลายครั้ง มาตรฐานของ มกท. ครอบคลุมในเรื่อง การผลิตพืชอินทรีย์ การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์ การเก็บผลผลิตจากธรรมชาติ การผลิตปัจจัยการผลิตเพื่อการค้า การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์ และรายการอาหารอินทรีย์ มกท. เป็นหน่วยงานที่รับรองเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการยอมรับและอยู่ในรายชื่อหน่วยรับรองเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรปตามมาตรฐาน EU ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544

2.2) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) จัดตั้งโดยสถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นองค์กรเอกชน ร่วมกับองค์กรเกษตรกร ผู้บริโภค และนักวิชาการในจังหวัดเชียงใหม่ ทำการรับรองแปลงเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่ปี 2544 ซึ่งกระบวนการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ เกษตรกรผู้ผลิตต้องยื่นใบสมัครขอรับการตรวจสอบแปลงเกษตรต่อสำนักงานประสานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ และเมื่อผู้ขอได้รับการรับรองแล้วจะได้รับอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์ “มอน.” ณ จุดจำหน่ายได้

2.3) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ (มก.สร.) เป็นมาตรฐานที่พัฒนาขึ้นโดยคณะกรรมการมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จังหวัดสุรินทร์ ตามแนวทางของการพัฒนางานเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดสุรินทร์ โดยยึดแนวทางการปฏิบัติเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) และสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) โดยมีมาตรฐานครอบคลุมเฉพาะในเรื่องการผลิตพืช สัตว์อินทรีย์ การจัดการเก็บเกี่ยวการแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์และปัจจัยการผลิต

2.4) ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System : PGS) เกิดขึ้นเนื่องจากเกษตรกรที่ผลิตสินค้าและจำหน่ายในท้องถิ่นมีความเห็นร่วมกับสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) และองค์กรท้องถิ่นอีกหลายแห่งว่า การตรวจสอบรับรองตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานอิสระจากภายนอกนั้น ไม่เหมาะกับเกษตรอินทรีย์ที่ต้องการขายผลผลิตในท้องถิ่น และเห็นว่าสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต/ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ผลิตในท้องถิ่นด้วยตนเองได้ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งและลดค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองได้ด้วย

ทั้งนี้ ในระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม ชุมชนจะตัดสินใจกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้เหมาะสมกับแต่ละชุมชน โดยอ้างอิงข้อกำหนดต่างๆ ตามมาตรฐานที่มีอยู่แล้ว

1.5.2 ระดับสากล

1) โครงการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ (Codex) ได้ประกาศรับรองมาตรฐาน เรื่อง แนวทางสำหรับการผลิต การแปรรูป การแสดงฉลากและการจำหน่ายอาหารที่ผลิตตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ (Guideline for the production, processing, labelling and marketing of organically produced foods) ในปี พ.ศ. 2542 ซึ่งครอบคลุมการผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งพืชและปศุสัตว์ เพื่อให้ประเทศสมาชิกนำไปใช้ อย่างไรก็ตาม มาตรฐานนี้อยู่ระหว่างการปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดที่มีอยู่เดิมและเพิ่มเติมให้ครอบคลุมการผลิตสัตว์น้ำอินทรีย์ด้วย

2) สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ จัดตั้งโครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM (IFOAM Accreditation Programme) ใน พ.ศ. 2535 เพื่อให้บริการรับรองระบบงานแก่หน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ต่างๆ ทั่วโลก ต่อมาใน พ.ศ. 2540 สหพันธ์ฯ ได้จัดตั้งหน่วยงาน IOAS (International Organic Accreditation Service) เพื่อทำหน้าที่ในการให้บริการรับรองระบบงาน ภายใต้กรอบของโครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM โดย IOAS จัดทะเบียนเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา

2. การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในช่วงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2551 - 2554)

การขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ที่ผ่านมาโดย คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554 และแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551 - 2554 ซึ่ง ครม. ได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2551 และวันที่ 6 พฤษภาคม 2551 โดยมีสาระสำคัญและผลการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ดังนี้

2.1 สาระสำคัญของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 - 2554

การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 - 2554 ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาอย่างยั่งยืน เน้นการผลิตตามวิถีพื้นบ้าน สามารถพึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกันและดำเนินงานในเชิงบูรณาการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน อย่างเป็นระบบ ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายเกษตรกรและศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

2.1.1 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างสุขภาพที่ดีแก่เกษตรกรและผู้บริโภคในการผลิตและบริโภคอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมี
- 2) เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางอาหารและก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศในการผลิตทางการเกษตรที่เกื้อกูลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3) เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยในตลาดโลก ทั้งด้านราคา ความหลากหลายของสินค้า และมีคุณภาพที่เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของผู้บริโภค รวมทั้ง เป็นแหล่งผลิตเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญในระดับภูมิภาค และมีการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งและเชื่อมโยงทั้งระบบ

2.1.2 เป้าหมาย

- 1) ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการผลิตและบริโภคอาหารที่ปลอดภัย รวมทั้งเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตทางการเกษตรแบบทั่วไปสู่การทำเกษตรที่เกื้อกูลกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน มีความมั่นคง และปลอดภัยทางอาหาร รวมทั้งแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกร
- 2) พื้นที่เกษตรอินทรีย์ในประเทศเพิ่มขึ้น และจำนวนกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น
- 3) ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างครบวงจร ทำให้มีผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มีความหลากหลายทั้งพืช ปศุสัตว์ และประมง อีกทั้งมีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น เช่น ข้าว ผัก ผลไม้ กุ้ง เนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์นม เป็นต้น

- 4) ระบบการตรวจและรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยได้รับการยอมรับและเชื่อถือของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ
- 5) สัดส่วนการผลิตและการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- 6) การขับเคลื่อนและการบริหารจัดการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย มีความเป็นเอกภาพและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

2.1.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 – 2554 ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

- 1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม
 - 1.1) เป้าประสงค์
 - (1) เสริมสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์
 - (2) มีการบริหารจัดการองค์ความรู้ เพื่อจัดการดูแลองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การผลิตระดับฟาร์มเพื่อการผลิตอาหารและผลผลิตที่มีคุณภาพ ไปจนถึงการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูป เพื่อรักษาคุณภาพของผลผลิตให้เป็นธรรมชาติเดิมมากที่สุด พร้อมกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกันด้วย
 - (3) บูรณาการด้านการวิจัยทั้งหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย และภาคเอกชน
 - (4) มีบุคลากรและหน่วยงานที่มีความรู้จริง ความเชี่ยวชาญ ความคิดสร้างสรรค์ ด้านเกษตรอินทรีย์
 - (5) ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในด้านเกษตรอินทรีย์
 - (6) จัดทำระบบฐานข้อมูลด้านการเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบ
 - 1.2) แนวทาง/มาตรการ
 - (1) สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมทั้งห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่การผลิต ดูแลรักษา เก็บเกี่ยว การแปรรูป บรรจุภัณฑ์การขนส่ง ไปจนถึงการตลาดเพื่อสร้างมูลค่า อาทิ การศึกษาด้านปัจจัยการผลิต เช่น พัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชอินทรีย์และปรับปรุงพันธุ์สัตว์อินทรีย์ พัฒนาการใช้สารธรรมชาติทดแทนสารเคมี วิจัยวัตถุดิบอาหารสัตว์เป็นอาหารอินทรีย์ เป็นต้น การศึกษาด้านกระบวนการผลิต เพื่อหาวิธีลดต้นทุนการผลิต การศึกษาเพื่อพัฒนาปริมาณและคุณภาพผลผลิตอินทรีย์ การศึกษาด้านเศรษฐกิจ เช่น การเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตเกษตรเคมีกับเกษตรอินทรีย์
 - (2) ส่งเสริมให้มีการสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ทั้งต่อผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ผู้บริโภคและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

(3) จัดทำฐานข้อมูลด้านเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับ โดยจัดทำฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับประเทศ และสามารถเชื่อมโยงฐานข้อมูลที่จัดทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและทั่วถึง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข ภาคเอกชน สถาบันเกษตรกร องค์กรพัฒนาเอกชน และศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน

2.1) เป้าประสงค์

(1) สนับสนุนการปรับปรุงรูปแบบการทำเกษตรของเกษตรกรรายย่อยจากเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในช่วงของการปรับเปลี่ยน โดยคำนึงถึงการรวมกลุ่มสร้างเครือข่าย

(2) เสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรที่ดำเนินการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านระบบการผลิต การแปรรูป และการตลาดของเกษตรกรที่ผลิตเกษตรอินทรีย์ให้พึ่งพาตนเองได้

(3) สร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ร่วมกันของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรรายย่อยให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

(4) ลดการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี เพื่อลดต้นทุนการผลิตและพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัยของเกษตรกรผู้ผลิต รวมทั้งสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(5) สร้างความรู้ความเข้าใจการทำเกษตรอินทรีย์ระหว่างเกษตรกร ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์

2.2) แนวทาง/มาตรการ

(1) พัฒนาการผลิตและสร้างเครือข่ายสู่การพึ่งตนเอง เพื่อพัฒนาการผลิตสู่เกษตรอินทรีย์ให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน และแก้ไขปัญหาความยากจน รวมทั้ง เพื่อสนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกรสร้างความเชื่อมโยงเครือข่ายในการพึ่งพากันและกัน โดย

(2) พัฒนาช่องทางการตลาดรองรับผลผลิตส่วนเกิน เพื่อเชื่อมโยงแบบพึ่งตนเองที่มีความเข้มแข็งและพร้อมที่จะนำผลผลิตส่วนเกินมาจำหน่าย รวมทั้งสามารถเข้าถึงตลาดได้มากขึ้นในทุกระดับ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงสาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนขององค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันเกษตรกร และศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์สู่สากล

3.1) เป้าประสงค์

(1) เสริมสร้างศักยภาพผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งในรูปของกลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบการให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

(2) ขยายฐานการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์และเสริมสร้างศักยภาพการผลิตเกษตรอินทรีย์ เพื่อการจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนห่วงโซ่การผลิต โดยให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล และตรงตามความต้องการของตลาดทั้งในและนอกประเทศ เพื่อสนับสนุนการสร้างความปลอดภัยด้านอาหารและมีสุขภาพที่ดีของเกษตรกรและผู้บริโภค

(3) ยกกระดับมาตรฐานและระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและนอกประเทศ

(4) จัดระบบการให้บริการเพื่อสนับสนุนตลาดส่งออก เพื่อให้มีความคล่องตัวแก่ผู้ประกอบการส่งออก และมีศักยภาพเพียงพอที่จะแข่งขันกับต่างประเทศ

(5) พัฒนาระบบและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางการค้าและการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งพัฒนาสร้างองค์ความรู้ด้านการตลาดให้กับผู้ประกอบการ

(6) ส่งเสริม และประชาสัมพันธ์การตลาดเพื่อขยายตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในทุกระดับ ตั้งแต่ตลาดชุมชน ตลาดท้องถิ่น และตลาด Modern Trade ไปยังต่างประเทศเพื่อการส่งออก

3.2) แนวทาง/มาตรการ

(1) พัฒนาการผลิตและเครือข่ายทั้งระบบเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งเพื่อการเสริมสร้างศักยภาพการผลิตเกษตรอินทรีย์ของไทยให้มีความสามารถในการแข่งขัน เป็นที่ยอมรับทั้งตลาดในและนอกประเทศ

(2) พัฒนาระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย เพื่อยกระดับมาตรฐานและระบบตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ

(3) พัฒนาการตลาดสู่สากล เพื่อส่งเสริมและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งในและนอกประเทศ รวมทั้งพัฒนาความรู้ด้านการตลาดแก่ผู้ประกอบการ และการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ด้านการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงคมนาคม กระทรวงการต่างประเทศ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและสถาบันเกษตรกร

4) ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย

4.1) เป้าประสงค์ คือ การสร้างความร่วมมือและเชื่อมโยงในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบและเกิดเอกภาพในระดับประเทศ

4.2) แนวทาง/มาตรการ

(1) จัดให้มีกลไกระดับนโยบายในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นเอกภาพ มีการบูรณาการแผนงบประมาณและประสานการปฏิบัติการกับทุกภาคส่วนในทุกระดับ ทั้งในด้านการบริหารจัดการเชิงนโยบายยุทธศาสตร์และการมีกลไกรองรับ

(2) จัดระบบการประสานความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การรวมพลังของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับ รวมทั้งสนับสนุนความร่วมมือในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ร่วมกับต่างประเทศ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ จะเป็นกลไกดูแลการดำเนินการตามนโยบายและกำกับบริการยุทธศาสตร์ และการดำเนินงานของทุกภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงคมนาคม กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กระทรวงการต่างประเทศ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละภูมิภาค

2.2 ผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 – 2554

ยุทธศาสตร์	ผลการดำเนินงานสำคัญ	ปัญหาและอุปสรรค
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและจัดการ องค์ความรู้และนวัตกรรม	1. สร้างและสนับสนุนงานวิจัยพัฒนา ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ โดยเผยแพร่และประยุกต์ใช้ งานวิจัยเศรษฐกิจจำนวน 92 เรื่อง 2. จัดทำฐานข้อมูล องค์ความรู้และ	1. องค์ความรู้ด้านเกษตร อินทรีย์ไม่เพียงพอและไม่ ตรงตามความต้องการของ เกษตรกรและผู้ประกอบการ 2. ระบบฐานข้อมูลมีจำกัดอีก

<p>นวัตกรรม 3 ฐาน คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - นวัตกรรมในธุรกิจเกษตรอินทรีย์ (nia.or.th/organic) - การตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ (organic.moc.go.th) - องค์ความรู้และนวัตกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ (oain.net) 	<p>ทั้งเข้าถึงได้ยาก</p> <p>3. ขาดบุคลากรที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในเชิงลึก</p>
<p>3. ผลักดันให้เกิดการลงทุนในธุรกิจนวัตกรรม 33 โครงการ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ เช่น ข้าว ซอสพริก ผ้าฝ้าย ฯลฯ</p>	
<p>4. มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐและเกษตรกร 62,886 คน</p>	
<p>5. จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับโครงการเกษตรอินทรีย์ให้กับผู้ร่วมประชุมจากประเทศต่างๆ และร่วมจัดการแสดงนิทรรศการด้านการตรวจรับรองฟาร์มและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำในงาน Organic and Natural Expo 2011</p>	

ยุทธศาสตร์	ผลการดำเนินงานสำคัญ	ปัญหาและอุปสรรค
<p>ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาการเกษตร</p>	<p>1. สร้างเครือข่ายองค์ความรู้ในระดับภูมิภาคร่วมกับมหาวิทยาลัย</p>	<p>1. การรวมกลุ่มของเกษตรกรในลักษณะเครือข่ายช่วยให้</p>

อินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน	13 แห่ง	เข้าถึงแหล่งข้อมูล
	2. ส่งเสริมและถ่ายทอดการใช้ปัจจัยการผลิตในการทำเกษตรอินทรีย์ทดแทนการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีสู่เกษตรกร/ประกอบการเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนระบบการผลิตสู่เกษตรอินทรีย์จำนวน 70,000 กลุ่ม ประมาณ 3.85 ล้านรายทั่วประเทศ	ด้านการตลาดที่ดี
	3. ถ่ายทอดความรู้และสนับสนุนปัจจัยการผลิตในการทำเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรกรจำนวน 34,800 กลุ่มประมาณ 1.8 ล้านราย	2. การปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์มีขั้นตอนการจัดการและกระบวนการ ผลิตที่ยั่งยืน
	4. จัดสัมมนาและฝึกอบรมสมาชิกกลุ่มเครือข่ายปศุสัตว์อินทรีย์ในชุมชน 64 ครั้ง รวม 3,100 ราย	3. ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ไม่จูงใจในการปรับเปลี่ยนการผลิต ผู้บริโภคขาดความตระหนักถึงประโยชน์และขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์ ส่งผลให้ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยมีขนาดเล็ก

ยุทธศาสตร์	ผลการดำเนินงานสำคัญ	ปัญหาและอุปสรรค
ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตร อินทรีย์เชิงพาณิชย์สู่สากล	<ol style="list-style-type: none"> กำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ครอบคลุมสินค้าพืช ปศุสัตว์ ประมง ประกอบด้วย การแปรรูป การแสดงฉลาก และการจำหน่าย ผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตร อินทรีย์ ปศุสัตว์ (สัตว์ปีก สุกร โคเนื้อ โคนม) และประมง (การเลี้ยงกุ้งทะเลระบบอินทรีย์) คัดเลือกเกษตรกรที่มีความพร้อม และสมัครใจขอรับรองมาตรฐาน อินทรีย์ ผลการรับรองต่อปี คือ สวนผักผลไม้ 2,046 ราย ข้าวอินทรีย์ 1,697 ราย ฟาร์มประมง 27 ราย และฟาร์มปศุสัตว์ 25 ราย ส่งเสริมการจัดหมู่บ้านเกษตร อินทรีย์ (Organic Village) จัดทำ ทำเนียบสินค้าเกษตรอินทรีย์ จัดงานมหกรรมเครือข่ายธุรกิจ อินทรีย์ สนับสนุนให้ ผู้ประกอบการที่สนใจรวมตัวกัน เป็น Green Shop จัด Organic & Natural Expo เพื่อเปิดตัวสินค้า เกษตรอินทรีย์ไทยสู่ตลาด ต่างประเทศ และเข้าร่วมงานแสดง สินค้าเกษตรอินทรีย์ ในต่างประเทศ (International Trade Fair) 	<ol style="list-style-type: none"> ระบบการรับรอง มาตรฐานของสินค้า เกษตรอินทรีย์ของรัฐ แยกตามรายผลิตภัณฑ์, หน่วยงาน ไม่เป็น ระบบแบบ One Stop Service และการ รับรองตามระบบ มาตรฐานเอกชนมี ต้นทุนสูง ผู้สนใจธุรกิจขาด ทักษะในการประกอบ การเกษตรอินทรีย์ ช่องทางการตลาด สินค้าเกษตรอินทรีย์ ยังมีน้อย อีกทั้ง สินค้าเกษตรอินทรีย์ ยังไม่มี ความ หลากหลายและไม่ สอดคล้องกับ ความ ต้องการของตลาด ขาดการสร้างตรา สินค้าและกลยุทธ์ ทางการตลาด ทั้งตลาดในและ นอกประเทศ

ยุทธศาสตร์	ผลการดำเนินงานสำคัญ	ปัญหาและอุปสรรค
<p>ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์การพัฒนา เกษตรอินทรีย์ไทย</p>	<p>1. คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ แห่งชาติจัดตั้งคณะอนุกรรมการ รวม 3 ชุด ได้แก่ คณะอนุกรรมการ บริหารจัดการองค์ความรู้และ นวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ คณะอนุกรรมการพัฒนาการผลิต และการตลาดเกษตรอินทรีย์ คณะอนุกรรมการพัฒนาระบบ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ในปี 2553 ได้รวมคณะอนุกรรมการ พัฒนาการผลิตและการตลาด เกษตรอินทรีย์ และคณะอนุกรรมการ พัฒนาระบบมาตรฐานเกษตร อินทรีย์เข้าด้วยกัน</p> <p>2. ผลักดันโครงการนำร่องขับเคลื่อน การบูรณาการในระดับพื้นที่ ในโครงการบูรณาการพัฒนา การผลิตและการตลาดเกษตร อินทรีย์ พ.ศ. 2553 - 2555</p>	<p>1. การพัฒนาและ ขับเคลื่อนเกษตร อินทรีย์ยังไม่มี เชื่อมโยงระหว่าง ภาครัฐและเอกชน อย่างมีเอกภาพ และ ยังไม่มีกลไกใน การบริหารจัดการ และขับเคลื่อนใน ระดับต่างๆ โดย เฉพาะที่จะเชื่อมโยง กับการดำเนินงานใน ระดับพื้นที่หรือ กลุ่มองค์กรเกษตรกร</p>

2.3 การประเมินผลโครงการบูรณาการผลิตและการตลาดเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน พ.ศ. 2553 โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คณะอนุกรรมการพัฒนาการผลิต การตลาด และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติจัดทำโครงการบูรณาการผลิตในลักษณะโครงการต้นแบบ (Role Model) เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการความเชื่อมโยงการผลิต การตลาดและมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

2.3.1 วัตถุประสงค์โครงการ

- 1) เพื่อบูรณาการพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ต่อยอด ขยายผลการพัฒนาในพื้นที่ที่มีการลด ละ เลิก การใช้สารเคมี เพื่อเข้าสู่ระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มีการรับรองมาตรฐาน
- 2) เพิ่มปริมาณและมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งการยกระดับการผลิตไปสู่ เชิงอุตสาหกรรม และเชิงพาณิชย์ของผลิตภัณฑ์เป้าหมาย
- 3) เพื่อเชื่อมโยงตลาดสินค้าอินทรีย์ทั้งในและต่างประเทศ อันจะนำไปสู่การมีรายได้เพิ่มขึ้นของเกษตรกร และประชาชนมีอาหารปลอดภัยในการบริโภค

2.3.2 เป้าหมายพื้นที่/เกษตรกร ของโครงการฯ

ในปี 2553 – 2555 กำหนดเป้าหมายเกษตรกรผลิตพืช 2,000 ราย ปศุสัตว์ 6,157 ราย บูรณาการส่งเสริมพื้นที่ผลิตสินค้าอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ในพื้นที่ 17 จังหวัด รวม 20,000 ไร่ ประกอบด้วย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ 8 จังหวัด พื้นที่ 12,280 ไร่ ภาคเหนือตอนบน 5 จังหวัด พื้นที่ 7,120 ไร่ และภาคใต้ 4 จังหวัด พื้นที่ 600 ไร่

2.3.3 การประเมินผลโครงการฯ

โครงการบูรณาการผลิตและการตลาดเกษตรอินทรีย์ พ.ศ. 2553 – 2555 เป็นโครงการ Flag Ship เพื่อการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ในลักษณะบูรณาการ จัดทำโดยคณะอนุกรรมการพัฒนาการผลิต การตลาด และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ดังนั้น ศูนย์ประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำการติดตามประเมินผลโครงการบูรณาการผลิต และการตลาดเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน พ.ศ. 2553 ภายใต้แผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551 – 2554 ในพื้นที่เป้าหมาย 5 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ พะเยา ลำพูน และลำปาง โดยมีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมบูรณาการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตแบบอินทรีย์ครบวงจร ให้แก่กลุ่มเป้าหมายด้านพืชและปศุสัตว์ ตลอดจนการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น สารเร่งพด. เมล็ดพันธุ์ และพันธุ์สัตว์ ระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่ปี 2553 – 2555 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขวิธีการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์

1) สรุปผลการประเมิน

(1) วัตถุประสงค์ของโครงการข้อที่ 1 คือ บูรณาการพัฒนากิจการผลิตสินค้าเกษตร ต่อยอดขยายผลการพัฒนาในพื้นที่ที่มีการลด ละ เลิก การใช้สารเคมี เพื่อเข้าสู่ระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มีการรับรองมาตรฐาน

(2) การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์เป็นไปตามวัตถุประสงค์โครงการ เนื่องจากเป็นการคัดเลือกกลุ่มที่ส่งเสริมโดยพิจารณาจากความพร้อมและความสนใจของเกษตรกร จึงทำให้การส่งเสริมมีประสิทธิภาพมากกว่าการเน้นปริมาณการส่งเสริมเกษตรกร ดังนั้น การส่งเสริมในลักษณะบูรณาการในพื้นที่เป้าหมายที่ชัดเจนควรดำเนินต่อไป แต่ควรเพิ่มบทบาทการบริหารจัดการในพื้นที่ให้มากขึ้น โดยการแต่งตั้งคณะทำงานในระดับพื้นที่

(3) ผลการส่งเสริมการผลิตให้กับเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่ผลิตแบบเคมีก่อนเข้าร่วมโครงการสามารถปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นแบบลดใช้สารเคมีได้ ร้อยละ 83.48 และสามารถปรับการผลิตเป็นแบบอินทรีย์ได้ ร้อยละ 12.00 คือ เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการอบรม ส่วนเกษตรกรที่ได้ลดการใช้สารเคมีมาแล้วก่อนเข้าร่วมโครงการ พบว่า หลังเข้าร่วมโครงการมีเกษตรกรถึงร้อยละ 73.78 ที่สามารถผลิตตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และได้รับการรับรองมาตรฐานอินทรีย์รวม ร้อยละ 91.77 เกษตรกรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ได้รับการรับรองอยู่แล้วก่อนเข้าร่วมโครงการ คิดเป็นร้อยละ 73.23 ทั้งนี้ เกษตรกรที่ได้รับการรับรองหลังเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ 14.54 ซึ่งเป็นผลจากการส่งเสริม

(4) กิจกรรมที่ขับเคลื่อนให้โครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วยกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์และสนับสนุนปัจจัยการผลิต พบว่า หลังจากที่เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์แล้ว มีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.58 โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 42.86 มีความเข้าใจมาก รองลงมา ร้อยละ 36.57 เข้าใจปานกลาง และร้อยละ 12.57 เข้าใจมากที่สุด ด้านความรู้เกษตรอินทรีย์จากการประเมินจากแบบทดสอบ พบว่า เกษตรกรที่เข้ารับการอบรม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ร้อยละ 58.96

(5) ในภาพรวมเกษตรกรทั้งที่ผลิตเกษตรอินทรีย์มาก่อนแล้วและยังอยู่ในระยะปรับเปลี่ยน ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.11 นำความรู้ไปใช้บางส่วน เนื่องจากข้อจำกัดด้านพันธุ์สัตว์ และอาหาร เมื่อแยกเป็นรายกลุ่ม พบว่า เกษตรกรกลุ่มเกษตรอินทรีย์มีการนำความรู้ไปใช้มากกว่ากลุ่มที่อยู่ในระยะปรับเปลี่ยน เนื่องจากกลุ่มที่คัดเลือกเข้าโครงการส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ให้ความสนใจและมีแนวโน้มที่จะผลิตเกษตรอินทรีย์อยู่แล้ว โดยกลุ่มที่ผลิตเกษตรอินทรีย์ ส่วนใหญ่ร้อยละ 58.35 นำความรู้ไปใช้ทั้งหมด เนื่องจากผลิตแบบเกษตรอินทรีย์อยู่แล้ว และเสริมในส่วนองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้รับจากการอบรม ส่วนปศุสัตว์

อินทรีย์ สำหรับปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรได้รับ มีการนำปัจจัยการผลิตที่ได้รับไปใช้ทั้งหมดร้อยละ 62.65 ที่เหลือร้อยละ 37.35 นำไปใช้บางส่วน เนื่องจากยังไม่มีเวลา เช่น ได้รับสารเร่งทั้ง พด. 1 และ 2 แต่นำไปใช้เพียงสารเร่ง พด. 2 เป็นต้น โดยพบว่า กลุ่มที่ผลิตเกษตรอินทรีย์อยู่ก่อนแล้วมีส่วนการนำปัจจัยการผลิตไปใช้มากกว่ากลุ่มระยะปรับเปลี่ยน เนื่องจากมีความพร้อมและมีความรู้พื้นฐานอยู่ก่อนแล้ว

2) ข้อเสนอแนะ

(1) การส่งเสริมในรูปแบบบูรณาการ ในพื้นที่เดียวกันของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นการส่งเสริมที่ทำให้เกิดการพัฒนาด้านการผลิตอินทรีย์ โดยเฉพาะการกำหนดพื้นที่ส่งเสริมให้แก่เกษตรกรที่พร้อม และมีศักยภาพในการปรับเปลี่ยนมากกว่าการเน้นปริมาณ เนื่องจากการส่งเสริมในกลุ่มที่พร้อมและสนใจ จะสามารถเข้าสู่ระบบการผลิตแบบอินทรีย์ได้ง่ายกว่า ดังนั้นจึงควรดำเนินการส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง (ในกลุ่มที่ส่งเสริมและยังอยู่ในระยะปรับเปลี่ยนควรส่งเสริมเกษตรกรกลุ่มนี้ต่อไปจนปรับเปลี่ยนสู่ระบบการผลิตแบบอินทรีย์) เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลผลิต และเป็นแรงกระตุ้นให้เกษตรกรรายอื่นทำการเกษตรแบบอินทรีย์มากขึ้น

(2) สำหรับเกษตรกรที่สามารถปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นอินทรีย์ได้แล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการพัฒนาส่งเสริมการตลาดและการแปรรูป ซึ่งระบบการส่งเสริมที่ได้ผล คือ ระบบพันธสัญญา (Contract Farming) และระบบสหกรณ์ เนื่องจากเกษตรกรที่อยู่ในโครงการมั่นใจว่ามีตลาดรองรับผลผลิต นอกจากผลิตเพื่อส่งออกแล้ว ยังสามารถขยายการผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในประเทศ เพื่อสุขอนามัยและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย

(3) รัฐบาลควรให้ความคุ้มครองและสนับสนุนเกษตรกรรายย่อยที่ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตเป็นเกษตรอินทรีย์(ข้าว)ให้ได้ผลตอบแทนที่สูงกว่าข้าวทั่วไป ทั้งนี้ ในส่วนของกรมการข้าวควรเร่งส่งเสริมผลักดันให้มีการขยายการผลิตข้าวอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการส่งเสริมความเข้าใจในหลักการผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานสากล การให้ความรู้เทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์แก่เกษตรกร

(4) ควรดำเนินการด้านบูรณาการระหว่างหน่วยงานเพิ่มขึ้น และควรมีการส่งเสริมวิเคราะห์ สถานการณ์การผลิตปศุสัตว์อินทรีย์และพืชอินทรีย์ เพื่อให้การผลิตในพื้นที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน รวมทั้งส่งเสริมให้มีการปลูกผักอินทรีย์ และประมงอินทรีย์เพื่อเป็นอาหารของครัวเรือน

3. การทบทวนสถานการณ์เกษตรอินทรีย์

3.1 สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ของโลก

3.1.1 การผลิต

พื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์โลกมีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ปี 2545 ซึ่งจากรายงานผลการสำรวจใน 170 ประเทศทั่วโลกในปี 2557 ของสถาบันวิจัยเกษตรกรรมอินทรีย์ (The Research Institute of Organic Agriculture: FiBL) และสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements: IFOAM) มีพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ในปี 2557 รวม 272.89 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นจาก 269.78 ล้านไร่ ในปี 2556 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.15

กลุ่มประเทศที่มีพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์สูงสุด ในปี 2557 คือ กลุ่มโอซีเนีย (ออสเตรเลีย และประเทศในหมู่เกาะใกล้เคียง) จำนวน 108.37 ล้านไร่ รองลงมา กลุ่มยุโรป จำนวน 72.66 ล้านไร่ กลุ่มละตินอเมริกา จำนวน 42.41 ล้านไร่ และส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่ในกลุ่มประเทศทวีป อเมริกาเหนือ เอเชีย และแอฟริกา

สำหรับทวีปเอเชีย ในปี 2557 มีพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ รวม 22.30 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นจาก 21.41 ล้านไร่ ในปี 2556 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.15 (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 พื้นที่เกษตรอินทรีย์ทั่วโลกแบ่งตามกลุ่มประเทศ ปี 2552-2557 (หน่วย : ล้านไร่)

กลุ่มประเทศ	2552	2553	2554	2555	2556	2557	อัตราเพิ่มของพ.ท. ปี 2556 - 2557 (ร้อยละ)
แอฟริกา	6.709	6.709	7.162	7.162	7.640	7.89	3.27
เอเชีย	18.013	18.013	20.120	20.120	21.412	22.30	4.15
ยุโรป	65.848	65.848	69.695	69.695	71.573	72.66	1.52
ละตินอเมริกา	42.846	42.846	42.585	42.585	41.877	42.41	1.27
อเมริกาเหนือ	18.873	18.873	18.827	18.827	19.048	19.26	1.11
โอซีเนีย	76.130	76.130	76.006	76.006	108.237	108.37	0.12
รวม	228.419	228.419	234.294	234.294	269.788	272.89	1.15

ที่มา : The World of Organic Agriculture 2016 FiBL and IFOAM 2016 ฐานข้อมูลที่ได้จากใบรับรองภาคเอกชนและรัฐบาล

หมายเหตุ : 1.ปรับปรุงข้อมูลพื้นที่เดิมใช้มาตราเป็นเฮกเตอร์โดยใช้ : 1 เฮกเตอร์ = 6.25 ไร่

2.ข้อมูลจาก The World of Organic Agriculture 2016 FiBL and IFOAM 2016 ข้อมูลล่าสุดถึงปี พ.ศ. 2557

ประเทศที่มีพื้นที่การผลิตการเกษตรอินทรีย์มาก 15 อันดับ ของโลกในปี 2557 คือ อันดับหนึ่ง ประเทศออสเตรเลีย มีพื้นที่การผลิต 107.188 ล้านไร่ แต่ก็มีพื้นที่เท่าเดิมจากปี 2556 รองลงมาคือ อาร์เจนตินา มีพื้นที่การผลิต 19.135 ล้านไร่ โดยมีพื้นที่ลดลงจาก 20.507 ล้านไร่ ในปี 2556 อันดับสาม คือ สหรัฐอเมริกา ที่มีพื้นที่การผลิตเท่าเดิมจากปี 2556 คือ 13.61 ล้านไร่ (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 พื้นที่เกษตรอินทรีย์ทั่วโลก แบ่งตามประเทศ ปี 2552 – 2557 (หน่วย : ล้านไร่)

ประเทศ	2552	2553	2554	2555	2556	2557	อัตราเพิ่มของพ.ท. ปี 2556 – 2557 (ร้อยละ)
ประเทศที่มีพื้นที่เกษตรอินทรีย์มาก 15 อันดับแรก							
1. ออสเตรเลีย	75.011	75.011	75.011	75.011	107.188	107.188	0
2. อาร์เจนตินา	23.726	23.726	22.734	22.734	20.507	19.135	- 6.69
3. สหรัฐอเมริกา	13.615	13.615	13.615	13.615	13.615	13.615	0
4. จีน	6.813	6.813	11.875	11.875	13.088	12.031	- 8.08
5. สเปน	10.137	10.137	9.957	9.957	10.063	10.690	6.23
6. อิตาลี	6.856	6.856	7.296	7.296	8.232	8.674	5.37
7. อูรุกวัย	5.819	5.819	5.819	5.819	5.189	8.170	57.45
8. ฝรั่งเศส	6.348	6.348	6.465	6.465	6.629	6.993	5.49
9. เยอรมนี	6.095	6.095	6.456	6.456	6.63	6.548	- 1.24
10. แคนาดา	5.258	5.258	5.212	5.212	5.433	5.650	3.99
11. อินเดีย	6.777	6.777	3.125	3.125	3.188	4.500	41.15
12. บราซิล	4.294	4.294	4.408	4.408	4.408	4.408	0
13. โปแลนด์	3.809	3.809	4.137	4.137	4.187	4.112	- 1.79
14. ออสเตรีย	3.391	3.391	3.361	3.361	3.292	3.285	- 0.21
15. อังกฤษ	3.991	3.991	3.688	3.688	3.548	3.259	- 8.15
16. อื่นๆ	46.480	46.480	51.135	51.135	54.591	54.632	0.08
รวม	228.49	228.419	234.294	234.294	269.788	272.89	1.15

ที่มา : The World of Organic Agriculture 2016 FiBL and IFOAM 2016 ฐานข้อมูลที่ได้จากใบรับรองภาคเอกชนและรัฐบาล

หมายเหตุ : 1.ปรับปรุงข้อมูลพื้นที่เดิมใช้มาตราเป็นเฮกเตอร์โดยใช้ : 1 เฮกเตอร์ = 6.25 ไร่

2.ข้อมูลจาก The World of Organic Agriculture 2016 FiBL and IFOAM 2016 ข้อมูลล่าสุดถึงปี พ.ศ. 2557

ทวีปเอเชียประเทศที่มีพื้นที่การผลิตการเกษตรอินทรีย์ ปี 2557 จำนวน 22.30 ล้านไร่ ประเทศที่มีพื้นที่ผลิตมากอันดับหนึ่ง ได้แก่ จีน มีพื้นที่การผลิต 12.03 ล้านไร่ รองลงมาคือ อินเดีย มีพื้นที่การผลิต 4.50 ล้านไร่ คาซัคสถาน มีพื้นที่การผลิต 1.82 ล้านไร่ ฟิลิปปินส์ มีพื้นที่การผลิต 0.66 ล้านไร่ ตามลำดับ สำหรับประเทศไทย อยู่ในลำดับที่ 7 จำนวน 0.236 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นจาก 0.211 ล้านไร่ ในปี 2556 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.85 (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 พื้นที่เกษตรอินทรีย์ในภูมิภาคเอเชียแบ่งตามประเทศ ปี 2552 - 2557 (หน่วย : ล้านไร่)

ประเทศ	2552	2553	2554	2555	2556	2557	อัตราเพิ่มของพ.ท. ปี 2556 - 2557 (ร้อยละ)
1. จีน	6.813	6.813	11.875	11.875	13.088	12.031	- 8.08
2. อินเดีย	6.777	6.777	3.125	3.125	3.188	4.500	41.15
3. คาซัคสถาน	1.226	1.226	1.82	1.82	1.82	1.820	0
5. อินโดนีเซีย	0.463	0.463	0.552	0.552	0.411	0.710	72.75
4. ฟิลิปปินส์	0.602	0.602	0.506	0.506	0.633	0.668	5.53
6. เวียดนาม	0.145	0.145	0.227	0.227	0.234	0.391	67.09
7. ไทย	0.218	0.218	0.206	0.206	0.211	0.236	11.85
8. อื่นๆ	1.769	1.769	1.809	1.809	1.927	1.944	0.88
รวม	18.013	18.013	20.120	20.120	21.412	22.300	4.15

ที่มา : The World of Organic Agriculture 2016 FIBL and IFOAM 2016 ฐานข้อมูลที่ได้จากใบรับรองภาคเอกชนและรัฐบาล

หมายเหตุ : 1.ปรับปรุงข้อมูลพื้นที่เดิมใช้มาตราเป็นเฮกเตอร์โดยใช้ : 1 เฮกเตอร์ = 6.25 ไร่

2.ข้อมูลจาก The World of Organic Agriculture 2016 FIBL and IFOAM 2016 ข้อมูลล่าสุดถึงปี พ.ศ. 2557

3.1.2 การตลาด

มูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ในตลาดโลกปี 2557 สูงถึง 2.56 ล้านล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2556 มีมูลค่า 2.23 ล้านล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.66 (ตารางที่ 3.4) (ที่มา : The World of Organic Agriculture 2015)

ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์อันดับหนึ่ง ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ในปี 2557 มีมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ 1.178 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก 0.989 ล้านล้านบาท ในปี 2556 หรือร้อยละ 19.09 มีส่วนแบ่งทางการตลาดถึงร้อยละ 43 ซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้ส่งออกรายใหญ่ โดยสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ผลิต ได้แก่ ผลไม้ ผัก พืชไร่ เนย ขนมหัง และของใช้ประจำวัน สินค้าส่งออกหลัก ได้แก่ ถั่วเหลือง เครื่องปรุงอาหาร น้ำผลไม้ ผักผลไม้แช่แข็ง และผลไม้แห้ง ตลาดหลัก คือ แคนาดา ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป และนำเข้าจากกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ออสเตรเลีย และแอฟริกา

ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์รองลงมา คือ ตลาดยุโรป มีส่วนแบ่งทางการตลาดร้อยละ 40 โดยในปี 2557 ประเทศที่มีมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์สูงสุด คือประเทศเยอรมัน ที่มีมูลค่า 0.316 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก 0.302 ล้านล้านบาทในปี 2556 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.77 ซึ่งประเทศที่สำคัญๆประกอบด้วย เยอรมัน ฝรั่งเศส อิตาลี อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ สวิสเซอร์แลนด์ สินค้าเกษตรอินทรีย์ส่งออกหลัก ได้แก่ ผลไม้ ผัก สมุนไพร เครื่องเทศ และน้ำมันมะกอก

สำหรับตลาดเอเชีย ในปี 2557 ประเทศที่มีมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์มากที่สุดคือประเทศจีน มีมูลค่า 0.166 ล้านล้านบาท รองลงมา ได้แก่ เวียดนาม อินเดีย ไทย ตามลำดับ ประเทศคู่ค้า ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮองกง และสิงคโปร์ สินค้าเกษตรอินทรีย์ส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ผลไม้ ผัก สมุนไพร เครื่องเทศ ข้าว และเครื่องปรุงอาหาร

ตารางที่ 3.4 มูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ในตลาดโลกปี 2555 – 2557

(หน่วย : ล้านบาท)

กลุ่มประเทศ	ประเทศ	2555	2556	2557	อัตราเพิ่มของมูลค่า ปี 2556 – 2557 (ร้อยละ)
อเมริกาเหนือ	1. สหรัฐอเมริกา	903,580	989,880	1,178,840	19.09
	2. แคนาดา	85,425	109,800	124,240	13.15
ยุโรป	1. เยอรมนี	281,600	302,000	316,400	4.77
	2. ฝรั่งเศส	172,520	190,920	193,200	1.19
	3. อิตาลี	123,400	131,200	142,600	8.69
	4. อังกฤษ	78,000	82,600	92,280	11.72
	5. เนเธอร์แลนด์	8,696	33,600	75,720	125.36
	6. สวิสเซอร์แลนด์	60,800	66,720	72,680	8.93
	7. สวีเดน	36,200	40,720	56,120	37.82
	8. เดนมาร์ก	41,740	44,920	45,720	1.78
	9. เบลเยียม	16,684	16,120	17,400	7.94
	10. นอร์เวย์	8,372	8,960	11,120	24.11
	11. ฟินแลนด์	8,440	8,600	9,400	9.30
	12. ลักเซมเบิร์ก	3,000	3,360	3,600	7.14
โอซีเนีย	1. ออสเตรเลีย	41,144	48,400	-	0
	2. นิวซีแลนด์	8,696	-	8,720	0
เอเชีย	1. จีน	31,632	111,800	166,720	49.12
	2. เวียดนาม	8,160	7,800	22,120	183.59
	3. อินเดีย	16,848	-	12,120	100.00
	4. ไทย	2,032	2,040	2,332	14.31

ละตินอเมริกา	1. บราซิล	22,800	28,000	-	0
	2. เปรู	8,284 *	-	9,000	0
	3. ชิลี	1,580*	5,360	22,120	312.69
รวม (170 ประเทศ)		2,129,992	2,232,800	2,559,600	15.66

ที่มา : The World of Organic Agriculture 2016 FiBL and IFOAM 2016 ฐานข้อมูลที่ได้จากใบรับรองภาคเอกชนและรัฐบาล

หมายเหตุ : * ข้อมูล มูลค่าสินค้าปี 2554

1. อัตราแลกเปลี่ยน 1 ยูโร = 40 บาท (จากธนาคารแห่งประเทศไทย ปี 2556 อัตรากลาง 1 ยูโร = 40.8123 บาท)

2. ข้อมูลจาก The World of Organic Agriculture 2016 FiBL and IFOAM 2016 ข้อมูลล่าสุดถึงปี พ.ศ. 2557

3.2 สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ไทย

3.2.1 การผลิต

ตามรายงานของ The World of Organic Agriculture 2016 และ FiBL and IFOAM 2016 รายงานว่าประเทศไทยมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่ปี 2552 – 2557 มีมากกว่า 2 แสนไร่ โดยรวบรวมพื้นที่ ทั้งที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ทั้งนี้สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติได้มีการรวบรวมข้อมูลพื้นที่เกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยในปี 2558 ที่มีพื้นที่การผลิตที่ได้รับการรับรองและมีการจำแนกแล้ว ประมาณ 160,000 ไร่ โดยไม่นับรวมการรับรองโดยหน่วยงานต่างชาติ และการรับรองบางมาตรฐานที่ไม่สามารถรวบรวมตัวเลขได้

ตารางที่ 3.5 พื้นที่การรับรองเกษตรอินทรีย์ และประเภทสินค้าของประเทศไทย ปี 2557 - 2558 (หน่วย : ไร่)

ลำดับ ที่	แหล่งข้อมูล/หน่วยรับรอง	พื้นที่ที่ได้รับ การรับรอง (ไร่)	จำนวนเกษตรกร		ประเภทสินค้า
			รายเดี่ยว (ราย)	รายกลุ่ม (กลุ่ม)	
หน่วยงานภาครัฐ					
1.	กรมวิชาการเกษตร	16,716.53	1,658	9 (417 ราย)	พืช ผัก ไม้ผล ชา สมุนไพร ข้าว เห็ดมันสำปะหลัง หม่อน
2.	กรมการข้าว	18,666.00	2,131		ข้าว
3.	กรมปศุสัตว์	687.93	10		นมโค ไก่พื้นเมือง ไก่วง ไข่ไก่
4.	กรมประมง	1,295.50	14	2	กุ้งกุลาดำ กุ้งขาว กุ้งแชบ๊วย ปลากะพงขาว ปลานิล
รวม (ภาครัฐ)		37,365.96	3,813	11	
หน่วยงานภาคเอกชน					

5.	มกท./IFOAM	55,668.10	117	32	พืช (มกท. มีสัตว์ และประมง)
6.	EU	39,839.39	64	19	พืช
7.	COR (Canada Organic Regime)	27,315.68	25	10	พืช
รวม (ภาคเอกชน)		122,823.17	206	61	
รวมทั้งหมด		160,189.13	4,019	72	

- หมายเหตุ : 1. ข้อมูลพื้นที่ที่ได้รับการรับรองในส่วนของภาครัฐและภาคเอกชนในแต่ละมาตรฐาน อาจเป็นพื้นที่ซ้ำกัน เนื่องจากผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ มีการขอการรับรองมากกว่า 1 มาตรฐาน
2. ข้อมูลดังกล่าว ไม่นับรวมการรับรองโดยหน่วยงานภาคเอกชนอื่นๆ (ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานต่างชาติ) รวมทั้งการรับรองในบางมาตรฐาน ที่ไม่สามารถรวบรวมข้อมูลได้ เช่น NOP JAS ฯลฯ

ที่มา : สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

ในส่วนของการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หลายหน่วยงานได้มีการดำเนินการ ทั้งนี้ จากการประชุมร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 11 หน่วยงาน เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2558 คือ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมหม่อนไหม กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมสหกรณ์ และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร หน่วยงานต่างๆ ได้รายงานการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ดังนี้

- 1) สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) เป็นหน่วยงานในการจัดทำและกำกับดูแลการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ตามประกาศมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง เกษตรอินทรีย์
- 2) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ดำเนินการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่ ส.ป.ก. อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ร่วมกับกรมการข้าวในรูปนิคมการเกษตร โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานในระดับพื้นที่ ผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 และข้าวพันธุ์พื้นเมือง ใช้มาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.) ซึ่งได้รับการรับรองระบบงานจาก IFOAM ได้รับการยอมรับจาก EU และ USDA ส.ป.ก. มีแนวทางขยายพื้นที่อีกประมาณ 16 จังหวัด ร่วมกับแกนนำเกษตรกรเครือข่ายพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ รวมทั้งเริ่มสนับสนุนการปลูกมะพร้าวอินทรีย์ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อผลิตกะทิอินทรีย์ตามมาตรฐาน EU ส.ป.ก. ใช้หน่วยงานภายนอก (Outsources) ในการตรวจรับรอง โดยใช้ระบบการรับรองแบบกลุ่ม จากระบบการควบคุมภายในที่มีอยู่แล้วของ IFOAM
- 3) กรมส่งเสริมการเกษตร (กสค.) ดำเนินงานส่งเสริมเกษตรอินทรีย์เฉลี่ยปีละ 2,000 ราย พื้นที่ประมาณ 80,000 ไร่ กระจายทั่วประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการรับรองมาตรฐาน
- 4) กรมการข้าว (กช.) ดำเนินการส่งเสริมและตรวจรับรองตามหลักเกษตรอินทรีย์โดยใช้ผู้ตรวจรับรองจากภายนอก และออกใบรับรองข้าวอินทรีย์ปีต่อปี ส่วนใหญ่เป็นรายเดี่ยว กช. ส่งเสริมการ

รวมกลุ่มเป็นหมู่บ้าน ชุมชน ประมาณ 7 กลุ่ม/ปี และทำระบบควบคุมภายใน (Internal Control System : ICS) มีการตรวจขอบข่ายแปลง ขอบข่ายการแปรรูป และขอบข่ายการบรรจุภัณฑ์ จึงจะได้เครื่องหมาย Organic Thailand ส่วนใหญ่ปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105

5) กรมวิชาการเกษตร (วก.) ได้ให้การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ตาม มกษ. เล่ม 1 ซึ่งเป็นการรับรองตลอดทั้งห่วงโซ่การผลิต (ผลิต- จัดจำหน่าย) เช่น พืชผัก ไม้ผล ชาสมุนไพร เห็ด มันสำปะหลัง และหม่อน สินค้าสำคัญ คือ ชา แหล่งใหญ่ในพื้นที่เชียงราย เชียงใหม่

6) กรมประมง (กป.) มีการเตรียมความพร้อมด้านมาตรฐานกุ้งทะเลอินทรีย์ ปลาสดอินทรีย์ และอาหารอินทรีย์ โดยดำเนินการร่วมกับ มกอช. เพื่อจัดทำเป็นมาตรฐานอินทรีย์ พร้อมทั้งจัดเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ ในด้านการส่งเสริมและผู้ตรวจประเมินเพื่อรองรับการตรวจสอบรับรองให้กับเกษตรกรที่สมัครเข้าสู่ระบบมาตรฐาน รวมเกษตรกรผ่านมาตรฐาน 19 ฟาร์ม ส่วนใหญ่เป็นกุ้งขาวปลากะพง กระจายตามจังหวัดชายทะเล

7) กรมปศุสัตว์ (ปศ.) ส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์อินทรีย์โดยดำเนินการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารสัตว์อินทรีย์ โดยการส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ไก่ไข่ เป็ดไข่ ซึ่งระยะเวลาเลี้ยงสั้นใช้อาหารจำนวนไม่มาก สำหรับ ไก่เนื้อ และสัตว์เล็ก ดำเนินการกับเกษตรกรที่มีศักยภาพอยู่แล้วโดยต่อยอดในพื้นที่ผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อนำปลายข้าว รำข้าว มาเป็นอาหารสัตว์ และส่งเสริมการปลูกหญ้าอินทรีย์ส่งให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์อินทรีย์ ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ

8) กรมหม่อนไหม (มม.) ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตหม่อนไหมอินทรีย์ และเพิ่มศักยภาพของเจ้าหน้าที่ตรวจประเมิน โดยดำเนินการร่วมกับ มกอช. เพื่อจัดทำมาตรฐานเส้นไหมอินทรีย์

9) กรมพัฒนาที่ดิน (พด.) มีเกษตรกรที่ผลิตอินทรีย์ 2 แบบ คือ อินทรีย์ที่ขอการรับรองมาตรฐาน และที่ไม่ได้ขอการรับรอง โดยเกษตรกรที่ทำอินทรีย์แบบขอการรับรองเพื่อให้สินค้ามีมาตรฐานจำหน่ายในตลาดทั่วไปและส่งออก ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้ขอการรับรองจะจำหน่ายในตลาดชุมชน ตลาดท้องถิ่น พด. เริ่มดำเนินการ จัดทำระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System : PGS) ตั้งแต่ปี 2557 ร่วมกับมูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย ผลักดันระบบการรับรองแบบ PGS เน้นการขายตลาดในชุมชน/ท้องถิ่น

หน่วยงานต่างๆ ได้มีการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ตามภารกิจ แต่ยังไม่มีการจัดเก็บและจัดทำฐานข้อมูลผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ เป็นฐานข้อมูลกลาง ทั้งนี้ เพื่อให้ข้อมูลภาคการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยมีความสมบูรณ์ ในปี 2559 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดให้มีการสำรวจเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นรายบุคคลในระดับจังหวัด โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว กรมประมง กรมปศุสัตว์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) และประมวลผลในระดับจังหวัดก่อนสรุปเป็นภาพรวมระดับประเทศ ต่อไป

3.2.2 การตลาด

ประเทศไทยมีปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ในปี 2556 จำนวน 71,847 ตัน มีมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ 1,914.80 ล้านบาท ปี 2555 จำนวน 48,578.50 ตัน มีมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์

1,842.50 ล้านบาท ซึ่งปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพิ่มขึ้นร้อยละ 47.90 และ มูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.92 (ตารางที่ 3.6)

สินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย ส่วนใหญ่ได้แก่ ข้าว ร้อยละ 36.77 พืชไร่ (ถั่วเขียว ข้าวโพดหวาน มันสำปะหลัง ถั่วลิสง อ้อย ถั่วเหลือง) ร้อยละ 17.55 กลุ่มผลไม้ (มะม่วง ชมพู่ทับทิมจันทร์ เงาะ มังคุด ลองกอง) ร้อยละ 9.96 ชา – กาแฟ ร้อยละ 9.24 กลุ่มผัก (หน่อไม้ฝรั่ง ผักหวานบ้าน ผักสลัด ผักกูด ผักกวย ข้าวหอม ตะไคร้ ผักชี กระชาย แตงกวา กระจับปี่เขียว กะหล่ำปลี) ร้อยละ 2.78 และอื่นๆ ร้อยละ 23.69 (ตารางที่ 3.7)

ผักและผลไม้อินทรีย์ที่ประเทศไทยส่งออกส่วนใหญ่เป็นผลไม้เมืองร้อน ได้แก่ กล้วยหอม สับปะรด มะม่วง เงาะ มังคุด ทูเรียน ลิ้นจี่ และขนุน เป็นต้น และผลไม้อินทรีย์แปรรูปที่ส่งออก อาทิ ผลไม้แห้ง น้ำผลไม้ และผลไม้กระป๋อง เป็นต้น สำหรับผักอินทรีย์ที่ส่งออกส่วนใหญ่เป็นผักสลัด ผักรับประทานทั้งรากหรือหัว เช่น แครอท กระจับปี่เขียว และผักอื่นๆ เป็นต้น ตลาดส่งออกสำคัญ คือ ตลาดยุโรป

สัตว์น้ำอินทรีย์ กรมประมงมีนโยบายในการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์เพิ่มขึ้นโดยเน้นการทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์กับสัตว์น้ำ 3 ชนิดคือ กุ้งกุลาดำ กุ้งแวนาไม (กุ้งขาว) และปลาสด ผู้ประกอบการของไทยมีความสามารถในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอินทรีย์โดยเฉพาะกุ้งทะเลอินทรีย์และได้รับการรับรองการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับสากล จนทำให้สินค้ากุ้งกุลาดำอินทรีย์ของไทยเป็นที่ต้องการของตลาดโดยเฉพาะตลาดสหภาพยุโรป

ปศุสัตว์อินทรีย์ ประเทศไทยมีศักยภาพในการขยายตลาด ได้แก่ ไก่แปรรูปและสุกรแปรรูป

ตารางที่ 3.6 ปริมาณและมูลค่าผลผลิตเกษตรอินทรีย์ไทย

ปี	ปริมาณการผลิต (ตัน)	มูลค่าผลผลิต (ล้านบาท)
2546	9,756	375.13
2547	15,966	608.79
2548	29,415	920.39
2549	30,375	948.03
2550	33,677	976.84
2551	26,565	806.09
2552	44,688	1,354.42
2553	47,547	1,752.10
2554	51,011	1,809.80
2555	48,578	1,842.50

2556	71,847	1,914.80
อัตราการเปลี่ยนแปลง ปี 2555 - 2556 (ร้อยละ)	47.90	3.92

ที่มา : วิฑูรย์ ปัญญากุล มุลนิธิสายใยแผ่นดิน / กรีนเนท (2558) ข้อมูลล่าสุดปี พ.ศ. 2556

ตารางที่ 3.7 ปริมาณและมูลค่าผลผลิตเกษตรอินทรีย์ไทย จำแนกเป็นรายสินค้า ปี 2556

รายการ	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่าผลผลิต	
		(ล้านบาท)	ร้อยละ
ข้าว	44,005.80	704.10	36.77
พืชไร่	12,002.40	336.10	17.55
ผักและสมุนไพร	1,330.00	53.20	2.78
ไม้ผล	4,770.70	190.80	9.96
ชา-กาแฟ	1,474.50	176.90	9.24
อื่น	8,263.90	453.70	23.69
รวม	71,847.20	1,914.80	100.00

ที่มา : มุลนิธิสายใยแผ่นดิน / กรีนเนท (2558) ข้อมูลล่าสุดปี พ.ศ. 2556

ตลาดส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญของไทย ประกอบด้วย (1) สหรัฐอเมริกา สินค้าส่งออกได้แก่ ข้าวกล้องกระป๋อง ผลไม้แปรรูป และเครื่องดื่มชา กาแฟ (2) สหราชอาณาจักร เป็นสินค้าประเภท ผักและผลไม้สด (3) กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย โดยประเทศเดนมาร์ก มีมูลค่าตลาดมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ สวีเดน และ นอร์เวย์ สินค้าส่งออกที่สำคัญคือ ข้าวโพดอ่อน หน่อไม้ฝรั่ง ชากาแฟ และเครื่องเทศ และ (4) สิงคโปร์ และฮ่องกง เป็นตลาดส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญของไทยในเอเชีย สินค้าที่ส่งออก คือ ข้าว ไข่ผลไม้และผักอินทรีย์ สำหรับประเทศคู่แข่งของไทยเรื่องสินค้าเกษตรอินทรีย์ คือ ออสเตรเลีย จีน อินเดีย อิสราเอล และเวียดนาม

ข้าวอินทรีย์ไทยที่ผลิตส่วนใหญ่ร้อยละ 96 จะส่งไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ ส่วนที่เหลือจะวางจำหน่ายภายในประเทศ โดยตลาดหลักของไทยส่วนใหญ่อยู่ในแถบยุโรป ซึ่งคาดว่าตลาดยุโรปจะมีแนวโน้มความต้องการข้าวอินทรีย์เพิ่มขึ้นร้อยละ 15 - 20 ต่อปี รองลงมา คือ สหรัฐอเมริกา และตลาดส่งออกที่มีศักยภาพ ได้แก่ ญี่ปุ่น จีน ฮองกง และสิงคโปร์ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีผลิตภัณฑ์อื่นๆจากข้าวอินทรีย์ที่ส่งออก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ข้าวอบกรอบ แป้งข้าว และน้ำนมข้าว เป็นต้น

ประเทศไทยส่งออกข้าวหอมมะลิไทย (ข้าวอินทรีย์) ไปทวีปต่างๆ โดยมีสัดส่วนมากที่สุด ได้แก่ ทวีปยุโรป ร้อยละ 57.74 รองลงมา ได้แก่ ทวีปอเมริกา ร้อยละ 34.65 ทวีปเอเชีย ร้อยละ 5.14 ตามลำดับ ดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 สัดส่วนปริมาณการส่งออกข้าวอินทรีย์ของไทยไปทวีปต่าง ๆ ปี 2556

ประเทศไทยส่งออกข้าวหอมมะลิไทย (ข้าวอินทรีย์) ในปี 2556 (ข้อมูล ณ 1 มกราคม – 8 ตุลาคม 2556) จำนวน 7,354.81 ตัน ปี 2555 จำนวน 6,957.84 ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.71 ทั้งนี้ ประเทศที่ไทยส่งออกอันดับหนึ่ง คือ สหรัฐอเมริกา จำนวน 2,489.93 ตัน รองลงมา คือ อิตาลี จำนวน 1,602.13 ตัน และเดนมาร์ก จำนวน 840 ตัน (ที่มา : กระทรวงพาณิชย์)

ตารางที่ 3.8 ปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิไทย (ข้าวอินทรีย์) ของไทยไปประเทศต่างๆ ตามใบอนุญาต
ปี 2553 - 2556

หน่วย : ปริมาณ (ตัน)

ประเทศ	2553	2554	2555	2556 (1 ม.ค. - 8 ต.ค.)	อัตราเพิ่มของมูลค่า ปี 2555 - 2556 (ร้อยละ)
ทวีปยุโรป	3,172.94	4,394.61	3,923.09	4,246.51	8.24
1. อิตาลี	1,213.49	1,388.49	1,460.63	1,602.13	9.69
2. เดนมาร์ก	503.65	548.15	565.75	840.50	48.56
3. ฝรั่งเศส	478.48	500.08	561.11	316.51	-43.59
4. นิวแคลิโดเนีย	1.44	1.01	1.20	0.50	-58.33
5. เพรินซ์เกียนา	-	-	0.96	1.08	12.50
6. สวิตเซอร์แลนด์	365.45	617.45	191.46	370.23	93.37
7. ออสเตรีย	146.41	153.54	159.06	53.95	-66.08
8. เนเธอร์แลนด์	245.00	882.00	604.90	756.90	25.13
9. เยอรมนี	172.00	181.00	239.00	163.97	-31.39
10. สเปน	-	-	15.73	18.34	19.59
11. เบลเยียม	30.02	122.17	121.29	117.04	-3.50
12. สหราชอาณาจักร	17.00	-	2.00	3.20	60.00
13. โปแลนด์	-	0.72	-	2.16	-
ทวีปแอฟริกา	0	0	0	4.80	-
14. อีแควทอเรียลกินี	-	-	-	4.80	-
ทวีปตะวันออกกลาง	0	0	1.68	39.10	227.38
15. สหรัฐอาหรับเอมิเรต	-	-	1.68	24.00	1,328.57
16. อิสราเอล	-	-	-	15.00	-
17. จอร์แดน	-	-	-	0.10	-
ทวีปอเมริกา	1,256.81	1,258.20	2,409.56	2,548.49	5.77
18. สหรัฐอเมริกา	1,249.48	1,244.87	2,392.57	2,489.93	4.07
19. แคนาดา	7.33	13.33	16.99	58.56	244.67
ทวีปเอเชีย	329.58	402.24	499.63	378.40	-24.26
20. สิงคโปร์	189.59	280.34	305.02	185.64	-39.14
21. ฮองกง	107.16	121.90	162.42	177.95	9.56
22. ซีเรีย	16.80	-	10.99	-	-
23. จีน	16.03	-	5.00	14.81	196.20
24. เลบานอน	-	-	16.20	-	-
ทวีปออสเตรเลีย	49.88	80.43	123.88	137.51	11.00
25. ออสเตรเลีย	21.50	26.58	29.25	47.50	62.39

26. นิวซีแลนด์	28.26	53.73	94.15	89.29	5.16
27. ฟิจิ	0.12	0.12	0.48	0.72	50.00
รวม	4,809.21	6,135.347	6,957.84	7,354.81	5.71

ที่มา : สำนักบริหารการค้าข้าว กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ข้อมูลล่าสุดปี พ.ศ.2556

3.2.3 รูปแบบและช่องทางตลาดเกษตรอินทรีย์ไทย การตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยสามารถจำแนกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้ (ที่มา : มุลนิธิสายใยแผ่นดิน)

1) การตลาดระบบสมาชิก (Community Support Agriculture : CSA) เป็นรูปแบบการตลาดที่เก่าแก่ที่สุดของขบวนการเกษตรอินทรีย์ที่เชื่อมต่อโดยตรงระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค ระบบตลาดนี้มีหลักการพื้นฐานว่า ผู้บริโภคตกลงกับเกษตรกรผู้ผลิตในการซื้อผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ผลิตได้ตามฤดูกาล โดยผู้บริโภคจะชำระเงินล่วงหน้าให้กับเกษตรกร หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตจะถูกจัดส่งไป ณ จุดกระจายย่อยตามที่ตกลง แล้วสมาชิกผู้บริโภคที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงจะเป็นผู้มารับผลผลิตด้วยตนเอง การตลาดระบบนี้เกษตรกรจะมีหลักประกันทางเศรษฐกิจ และมีโอกาสในการสื่อสารโดยตรงกับผู้บริโภค ส่วนผู้บริโภคเองก็สามารถไปเยี่ยมเยือนฟาร์มเกษตรกร เพื่อดูการผลิตหรือช่วยเกษตรกรทำงานในฟาร์มก็ได้

การตลาดในระบบนี้มีผลดี ในแง่ของความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค แต่ข้อจำกัดก็คือ เกษตรกรจะต้องมีฟาร์มที่อยู่ไม่ห่างจากเมืองใหญ่มากนัก และจำเป็นต้องมีรถยนต์สำหรับการขนส่งเอง นอกจากนี้ การตลาดระบบสมาชิกใช้ได้กับฟาร์มที่ปลูกผักเกษตรอินทรีย์เป็นหลัก (แต่อาจมีผลผลิตอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น ข้าว ไม้ผล ไข่ไก่) ในขณะที่เกษตรอินทรีย์ที่ผลิตข้าว ธัญพืช หรืออาหารแปรรูป จะไม่สามารถใช้การตลาดในระบบนี้ได้ ในประเทศไทยมีกลุ่มผู้ผลิตไม่กี่กลุ่มที่จัดการตลาดในระบบนี้ เช่น ชมรมผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ สุพรรณบุรี กลุ่มเยาวชนเกษตรอินทรีย์แม่ทา เชียงใหม่

2) ตลาดนัด ตลาดนัดส่วนใหญ่จะอยู่ในท้องถิ่นหรือหัวเมืองใหญ่ในต่างจังหวัดโดยส่วนใหญ่จะจัดในสถานที่ที่มีผู้บริโภคอยู่หนาแน่น เช่น โรงพยาบาล ในเขตสถานที่ราชการ หรืออาจเป็นที่ว่างที่ผู้บริโภคสะดวกในการซื้อผลผลิต ซึ่งตลาดนัดนี้มักจะเปิดเฉพาะวันที่แน่นอน แต่ไม่เปิดทุกวัน เช่น ทุกวันศุกร์ หรือวันเสาร์ โดยผู้ผลิตต้องมาจากหลายกลุ่ม เพื่อจะได้มีผลผลิตที่หลากหลายมาจำหน่าย ตลาดนัดเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยที่น่าสนใจ คือ กาดนัดเกษตรอินทรีย์ ตลาดเจเจ เชียงใหม่ ตลาดเขียว สุรินทร์ ตลาดเขียว ยโสธร เป็นต้น

3) การตลาดช่องทางเฉพาะ เป็นการตลาดที่ดำเนินการโดยผู้ประกอบการที่มีนโยบายในด้านเกษตรอินทรีย์ อาหารสุขภาพและผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น ร้านขายผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม หรือซูเปอร์มาร์เก็ตเกษตรอินทรีย์ การตลาดในลักษณะนี้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้มากกว่าการตลาดระบบสมาชิก และมีผลผลิตที่หลากหลายจากเกษตรกรที่มีความ

เชี่ยวชาญในการผลิตเฉพาะทาง รวมทั้งอาจมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์แบบง่ายๆ มากกว่าด้วย ตัวอย่างของการตลาดเฉพาะทางในประเทศไทย ได้แก่ ร้านนาวิลิติ ร้านเลมอนฟาร์ม ร้านไทสบาย เป็นต้น

4) การตลาดทั่วไป ในหลายประเทศที่ตลาดเกษตรอินทรีย์ได้พัฒนาไประดับหนึ่ง จะพบว่า ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์จะขยายไปสู่ระบบตลาดทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน โมเดิร์นเทรดที่เป็นซูเปอร์มาร์เก็ตและห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ เมื่อความต้องการผลิตภัณฑ์เริ่มขยายตัวชัดเจน ผู้ประกอบการค้าปลีกในตลาดทั่วไปย่อมเห็นโอกาสในทางการค้า และปรับตัว เพื่อชิงส่วนแบ่งการตลาด และสร้างภาพพจน์ให้กับหน่วยงานของตน การเข้ามาของตลาดประเภทนี้จะทำให้เกิดการแข่งขันกันในตลาดมากขึ้น โดยเฉพาะการริเริ่มหาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ทั้งจากภายในประเทศหรือต่างประเทศ รวมไปถึงการแข่งขันทางราคาด้วย เช่น Tops Supermarket, Emporium, Villa Market, และ Siam Paragon เป็นต้น

3.3 การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดของเกษตรอินทรีย์ไทย

3.3.1 จุดแข็ง

- 1) เกษตรกรไทยมีการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการพัฒนาสู่การผลิตเกษตรอินทรีย์
- 2) มีการผนึกกำลังขององค์กร/เครือข่าย และการเชื่อมโยงเครือข่ายในการดำเนินการด้านเกษตรอินทรีย์ของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์
- 3) หน่วยงานภาครัฐ สถาบันเกษตรกร มีบทบาทในการบริหารจัดการสินค้าเกษตรอินทรีย์ และมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการตลาดกับภาคเอกชนมากขึ้น
- 4) มีการพัฒนาและการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และปราชญ์ชาวบ้านมากขึ้น
- 5) ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ที่ชัดเจน โดยการผลักดันผ่านยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์ ส่งผลให้ไทยซึ่งเป็นประเทศในเขตร้อนที่มีความหลากหลายทางชีวภาพให้มีโอกาสในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้หลากหลายชนิด

3.3.2 จุดอ่อน

- 1) เกษตรกร เจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนผู้บริโภค ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการผลิต การแปรรูปและการตลาดเกษตรอินทรีย์อยู่ในวงจำกัด โดยส่วนใหญ่ยังขาดความตระหนักถึง

ประโยชน์จากการทำเกษตรแบบอินทรีย์ ดังนั้น จึงมีปัญหาในการผลักดันให้พื้นที่เป้าหมายเพิ่มขึ้นในระยะเวลาอันสั้น

2) เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรที่ทำอยู่เดิมหันกลับไปทำเกษตรใช้สารเคมี เนื่องจากราคาสินค้าเกษตรทั่วไปอยู่ในเกณฑ์สูง นอกจากนี้เกษตรอินทรีย์ไทยส่วนใหญ่เป็นข้าวอินทรีย์ ซึ่งได้รับผลกระทบจากโครงการรับจำนำข้าวในช่วงที่ผ่านมา

3) ในช่วงที่ผ่านมายังไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบหลักในด้านการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ที่ทำให้เกษตรอินทรีย์ยังมีข้อจำกัดทั้งทางด้านการผลิต การตลาด ด้านข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ อาทิ จำนวนพื้นที่ แหล่งผลิต ปริมาณการผลิต ชนิดสินค้า ราคา และตลาด ฯลฯ

4) การทำเกษตรกรรมในลักษณะเดิม ทำให้มีการปนเปื้อนสารเคมีของวัตถุพิษและปัจจัยการผลิต การควบคุมเป็นไปค่อนข้างลำบาก ทำให้การผลิตเกษตรอินทรีย์เกิดขึ้นได้น้อย เช่น ไม่สามารถผลิตโคอินทรีย์ เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องอาหารอินทรีย์ที่จะนำมาเลี้ยงโค

5) ระบบการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ทั้งบุคลากร และงบประมาณในการตรวจสอบรับรอง ยังมีไม่เพียงพอ

6) การพัฒนาองค์ความรู้ (Knowledge) ของเกษตรกรและผู้บริโภค รวมทั้งการรณรงค์ส่งเสริมและให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่เกษตรกรและผู้บริโภคทั่วไปให้ตระหนักถึงความสำคัญของการผลิตและการบริโภคอาหารอินทรีย์ยังอยู่ในวงจำกัด

7) การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เพื่อต่อยอดเชิงพาณิชย์ทั้งด้านการผลิตและการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์ยังมีจำนวนน้อย

8) ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการเกษตรเป็นอุปสรรคต่อการขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์

3.3.3 โอกาส

1) เกษตรอินทรีย์ของไทยอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากระยะเริ่มต้นไปสู่การพัฒนาตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ที่มีความเป็นสากลมากขึ้น

2) กระแสสังคมที่หันมาใส่ใจในการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยต่อสุขภาพมากขึ้น กระตุ้นให้ความต้องการสินค้าอาหารอินทรีย์ในตลาดโลกสูงขึ้น

3) กระแสนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทำให้เกษตรอินทรีย์มีโอกาสผลักดันไปสู่การปฏิบัติมากขึ้น เนื่องจากเกษตรอินทรีย์เป็นระบบการจัดการการเกษตรที่อยู่บนพื้นฐานของการรักษาสมดุลและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยไม่ใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่ใช่วิศวกรรมชาติ ซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดมลพิษหรือผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ

3.3.4 อุปสรรค

1) การผลักดันมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทยให้เป็นที่ยอมรับ โดยการเทียบเคียงมาตรฐานกับประเทศคู่ค้า ยังดำเนินการล่าช้า และการกำหนดให้มีมาตรฐานบังคับยังไม่มีข้อยุติ เนื่องจากยังมีข้อโต้แย้ง

จากองค์กรต่างๆ เช่น สภาเกษตรกรแห่งชาติ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และสมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย ในประเด็นการแสดงผลและการกล่าวอ้าง ไม่ได้เป็นเรื่องสุขอนามัย ทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากระบบการตรวจรับรอง

2) การผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ยังมีอยู่จำกัด ทั้งในกลุ่มผู้ผลิต ชนิดสินค้า และปริมาณการผลิต รวมถึงมีระบบมาตรฐานที่แตกต่างกัน

3) การกีดกันทางการค้าโดยใช้กลไกด้านมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่เข้มงวดของประเทศผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์บางประเทศ ทำให้สินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยไม่สามารถเข้าสู่ตลาดเหล่านั้น

4) ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์มีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากปัจจัยการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์บางชนิด เช่น เมล็ดพันธุ์อินทรีย์ สารชีวภัณฑ์นำเข้าจากต่างประเทศ ที่มีความจำเป็นต้องใช้ในการผลิต ฯลฯ มีราคาสูง ซึ่งทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น

4. (ร่าง) ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564

จากการประมวลผลการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมา รวมทั้งการทบทวนสถานการณ์การผลิตและการตลาด การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดของเกษตรอินทรีย์ไทยทำให้ได้กรอบแนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์ใน 11 ประเด็น ดังนี้

4.1 กรอบแนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์

4.1.1 การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ดำเนินการภายใต้พื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความสมดุล พอประมาณ มีเหตุมีผลและภูมิคุ้มกัน สอดคล้องกับภูมิสังคมแต่ละพื้นที่และวิถีชีวิตดั้งเดิม เป็นการพัฒนาตามลำดับขั้น เริ่มจากการผลิตสำหรับบริโภคในครัวเรือนและพัฒนาไปสู่การแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มช่วยเหลือพึ่งพากันในชุมชนให้เข้มแข็ง เน้นการส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยไปสู่รูปแบบเกษตรกรมั่งคั่ง และพัฒนาเป็นการผลิตเชิงการค้า ขยายเครือข่ายเชื่อมโยงสู่การค้าระดับประเทศ / ต่างประเทศ

4.1.2 แนวทางดำเนินงานในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ แยกการดำเนินงานเป็น 2 แนวทางคือ

1) การพัฒนาเกษตรอินทรีย์วิถีพื้นบ้าน โดยภาครัฐสนับสนุนด้านความรู้ ด้านการผลิต และการสร้างตลาดอินทรีย์ในระดับต่างๆ โดยมุ่งให้ความสำคัญกับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่มีความพร้อมเป็นผู้นำต้นแบบในการดำเนินการเพื่อให้มีอาหารปลอดภัย ได้มาตรฐาน

2) การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้ได้รับการรับรองตามมาตรฐาน โดยเน้นการเทียบเคียงมาตรฐาน และระบบการตรวจสอบรับรองที่เท่าเทียมในระดับสากล และดำเนินการควบคู่กับการทำสัญญาการผลิต โดยรัฐอำนวยความสะดวกและกำกับดูแลให้เกิดความเป็นธรรมของคู่สัญญา การขยายตลาดต่างประเทศ และจัดหาข้อมูลการตลาด รวมทั้งการสร้างช่องทางจำหน่ายและเพิ่มพื้นที่ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อรองรับผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ รวมถึงการสร้างตราสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยให้เป็นที่ยอมรับ

4.1.3 การพัฒนาบุคลากรด้านเกษตรอินทรีย์ ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เกษตรกรให้เป็นเกษตรกรปราดเปรื่องเรื่องอินทรีย์ (Smart Farmer) กลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง (Smart Group) มีความรู้ความเข้าใจและทักษะในระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ และการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ (Smart Enterprise)

4.1.4 การสร้างความตระหนักรู้แก่ผู้ผลิต ผู้บริโภค และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการผลิตและการบริโภคสินค้าเกษตรที่ใช้สารเคมีไม่เหมาะสม การรณรงค์ส่งเสริมให้ผู้บริโภครับรู้ถึงความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ และยอมรับในราคาที่ต้องจ่ายเพิ่มขึ้น เพราะการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์มีความซับซ้อนในวิธีการผลิตมากกว่าระบบการผลิตสินค้าทั่วไป

4.1.5 การจัดทำฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ ให้มีความชัดเจน ครอบคลุมทั้งทางด้านการผลิต (จำนวนเกษตรกร ขนาดการผลิต ชนิดสินค้าเกษตร ฯลฯ) ด้านการแปรรูป ด้านการตลาด (ชนิดสินค้า มูลค่า การส่งออก/การนำเข้า ฯลฯ) เป็นฐานข้อมูลที่ทันสมัย เข้าถึงได้ง่าย ตลอดจนเชื่อมโยงฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ของทุกภาคส่วน ให้เป็นปัจจุบัน

4.1.6 การวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีทางเลือกด้านเกษตรอินทรีย์ และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์อินทรีย์ ครอบคลุมการศึกษาและวิจัยสารอาหารที่มีคุณค่าต่อคุณภาพชีวิตของผู้บริโภค โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคีต่าง ๆ

4.1.7 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเกษตรอินทรีย์ โดยส่งเสริมให้มีโครงสร้างพื้นฐานการผลิตระดับชุมชนที่สนับสนุนต่อการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ อาทิ โรงงานปุ๋ยอินทรีย์ระดับชุมชนจากของเหลือใช้ในภาคการเกษตร/ครัวเรือน การสนับสนุนให้มีฉาง/โรงสีข้าวชุมชนเพื่อการสีข้าวอินทรีย์ ฯลฯ ทั้งนี้โดยผ่านการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับต่าง ๆ

4.1.8 การสร้างและพัฒนามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย ให้เป็นที่ยอมรับของตลาดต่างประเทศ รวมถึงการสร้างระบบตรวจสอบรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์แบบ ONE STOP SERVICE เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของเกษตรกรและผู้ประกอบการ

4.1.9 การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจ ระหว่างผู้ผลิต ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง (CLUSTER) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม เชื่อมโยงธุรกิจซึ่งกันและกันภายในเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากร การจัดการวัตถุดิบ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดการตลาด การวิจัยและการลงทุนต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการดำเนินธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถลดต้นทุนในภาพรวมของเครือข่ายวิสาหกิจ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันได้มากยิ่งขึ้น

4.1.10 แสวงหาแหล่งทุนเพื่อพัฒนาเกษตรอินทรีย์ และรักษาสภาพความเป็นอินทรีย์สำหรับเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์จนผ่านการรับรองจากองค์กรที่เชื่อถือได้ โดยให้การสนับสนุนเกษตรกร หรือองค์กรเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ รวมถึงผู้ประกอบการในรูปแบบต่างๆ อาทิ การฝึกอบรม การแปรรูป การวิจัยและพัฒนา ฯลฯ

4.1.11 การกำหนดให้มีกลไกกำกับดูแลที่เชื่อมโยงทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัดและระดับพื้นที่ อย่างเป็นระบบ เพื่อสนับสนุนกระบวนการทำงานพัฒนาเกษตรอินทรีย์ร่วมกันระหว่างภาครัฐในส่วนกลางและเชิงพื้นที่ กับเครือข่ายเกษตรกร ชุมชน ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่การผลิต การตลาด การแปรรูป และการเพิ่มมูลค่าในสินค้าเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งกลไกการให้ความรู้ในระดับชุมชนผ่านเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และแหล่งความรู้ในพื้นที่ ตลอดจนให้มีกลไกความร่วมมือด้านเกษตรอินทรีย์ในระดับภูมิภาคอาเซียน

จากกรอบแนวคิดทั้ง 11 ประเด็น ดังกล่าวนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ เพื่อผลักดันให้การดำเนินการเกษตรอินทรีย์ ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดต่อไป

4.2 วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย

4.2.1 วิสัยทัศน์

“ประเทศไทยเป็นแหล่งการผลิต การบริโภค การค้าสินค้า และการบริการเกษตรอินทรีย์ เป็นที่ยอมรับในระดับสากล”

4.2.2 พันธกิจ

- 1) สนับสนุนการวิจัยและการพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ให้เป็นระบบ
- 2) เสริมสร้างสภาพแวดล้อม สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน ปัจจัยการผลิต และการบริโภค สินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศให้มากขึ้น
- 3) ส่งเสริมการใช้ระบบสารสนเทศ การประชาสัมพันธ์และพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ ทั้งการผลิตการแปรรูป การตลาด และการบริการให้เข้มแข็งพึ่งพากันอย่างยั่งยืน
- 4) ส่งเสริมการตลาด ช่องทางการจัดจำหน่าย และระบบโลจิสติกส์
- 5) พัฒนามาตรฐาน และระบบการตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์ไทยให้เป็นที่ยอมรับ ทั้งในและต่างประเทศ

4.2.3 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเพิ่มพื้นที่และปริมาณการผลิตเกษตรอินทรีย์
- 2) เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตผล ผลิตภัณฑ์ สินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์
- 3) เพื่อเพิ่มการค้าและการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศ
- 4) เพื่อให้สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทย เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ
- 5) เพื่อให้ไทยเป็นศูนย์กลาง (Hub) ของสินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์ในระดับสากล
- 6) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

4.2.4 เป้าหมาย

- 1) พื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ต่อปี
- 2) ปริมาณสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ต่อปี
- 3) มูลค่าของสินค้าเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ต่อปี
- 4) ให้มีการเทียบเคียงระบบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทยกับประเทศ คู่ค้า อย่างน้อย 1 ประเทศ/กลุ่มประเทศ
- 5) ให้มีกลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีพื้นบ้านหรือกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน อย่างน้อยรวม 760 กลุ่ม

4.3 ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564

4.3.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการวิจัย การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์

การส่งเสริมให้เกิดการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้ และนวัตกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนการนำผลการวิจัย องค์ความรู้ และนวัตกรรมต่างๆ เผยแพร่ให้บุคลากรทุกภาคส่วนได้เรียนรู้และใช้ประโยชน์ได้จริง เป็นสิ่งสำคัญต่อการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยมีเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานตามประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

หลักการ	1) ส่งเสริมการวิจัยทางด้านเกษตรอินทรีย์ สร้างนักวิจัยด้านเกษตรอินทรีย์รุ่นใหม่ และเกษตรกรสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ได้อย่างแท้จริง 2) บริหารจัดการองค์ความรู้ และฐานข้อมูลทางด้านเทคโนโลยีเกษตรอินทรีย์ เพิ่มขีดความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล และปรับปรุงข้อมูลให้มีความทันสมัย 3) ส่งเสริมและเผยแพร่งานวิจัยไปใช้ประโยชน์และต่อยอด
วัตถุประสงค์	1) ผลักดันให้เกิดกระบวนการศึกษา วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทานในด้านเกษตรอินทรีย์ 2) จัดทำและพัฒนาฐานข้อมูลของเกษตรอินทรีย์ที่เกิดจากการค้นคว้า วิจัยและรวบรวมองค์ความรู้ทั้งในและนอกประเทศให้ทันสมัยและเข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 3) พัฒนาบุคลากรทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ให้มีความรู้และความเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์ได้อย่างถูกต้อง และสามารถถ่ายทอดได้
เป้าหมาย	1) สนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ หรืองานวิจัยเพื่อใช้ต่อยอดในเชิงพาณิชย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ไม่น้อยกว่า 40 โครงการ 2) จัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ให้เป็นระบบ ทันสมัย และเข้าถึงได้โดยสะดวก 3) จัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรด้านเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 5 หลักสูตร

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมการวิจัย การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) ส่งเสริมการวิจัยและการสร้างองค์ความรู้ทุกรูปแบบในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการจดสิทธิบัตรทรัพย์สินทางปัญญาในงานวิจัย และนวัตกรรม
- 2) ส่งเสริมการต่อยอดงานวิจัยและสร้างนวัตกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่การผลิต การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การแปรรูป การบรรจุหีบห่อและบรรจุภัณฑ์ การขนส่งและ

- การตลาด อาทิ ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาการปรับปรุงบำรุงพันธุ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ยืดอายุสินค้าเกษตรอินทรีย์ ฯลฯ
- 3) ส่งเสริมและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่เกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ รวมทั้งประสานความร่วมมืองานวิจัยและวิชาการระดับนานาชาติ
 - 4) ส่งเสริมงานวิจัยเทคโนโลยี/นวัตกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์แปรรูป เพื่อเข้าสู่การพัฒนาเกษตรอินทรีย์สมัยใหม่สู่ไทยแลนด์ 4.0
 - 5) ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์อินทรีย์ อาทิ ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เพื่อความงาม และการรักษาโรค ตลอดจนพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ
 - 6) ให้การสนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่ด้านเกษตรอินทรีย์
 - 7) สนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริง
 - 8) สนับสนุนการให้ความรู้และกระบวนการเรียนรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ทั้งระบบแก่เยาวชนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงอุดมศึกษาโดยกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรการเรียน และกิจกรรมเสริมทักษะต่างๆ

กลยุทธ์ที่ 2 สร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) รวบรวมข้อมูล ประมวลผลองค์ความรู้ในด้านเกษตรอินทรีย์ และจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ในด้านเกษตรอินทรีย์จากงานวิจัยและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงนวัตกรรมเพื่อเป็นฐานความรู้ สนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย
- 2) ให้มีหน่วยงานหลักในการจัดทำระบบฐานข้อมูลด้านการผลิต การตลาด และองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข สถาบันเกษตรกร ภาคเอกชน และศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน

4.3.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์

การสร้างความเข้มแข็งในการผลิตเกษตรอินทรีย์ จะต้องมีการพัฒนาด้านต่างๆ ในกระบวนการผลิต ทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โครงสร้างพื้นฐาน รูปแบบในการผลิต ปัจจัยการผลิต ความรู้ทางการผลิต การแปรรูป การบรรจุเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า เป็นการเพิ่มศักยภาพการผลิต ให้ตรงตามมาตรฐานและความต้องการของตลาด ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับ SDGs (Sustainable Development Goals) ในระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ โดยมีเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

- หลักการ**
- 1) พัฒนาให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมีความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์อย่างถูกต้อง
 - 2) พัฒนาการผลิต การแปรรูป บรรจุหีบห่อ และระบบโลจิสติกส์ โดยแบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ
 - 2.1) การพัฒนาเกษตรอินทรีย์วิถีพื้นบ้าน โดยภาครัฐสนับสนุนด้านความรู้ ปัจจัยการผลิต ส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายในกระบวนการการผลิตและการตลาดในระดับต่างๆ
 - 2.2) ผลักดันเกษตรอินทรีย์ให้เข้าสู่มาตรฐานและได้รับการรับรอง โดยภาครัฐอำนวยความสะดวก กำกับดูแลให้เกิดความเป็นธรรม ทั้งการสร้างช่องทางการตลาด และการพัฒนาผลิตภัณฑ์

- วัตถุประสงค์**
- 3) หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 5 หลักสูตร
- พัฒนาและเชื่อมโยงระบบการผลิต ด้านพืช ด้านปศุสัตว์ และด้านประมง เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตและสร้างความยั่งยืนของระบบการผลิต

- เป้าหมาย**
- 1) จำนวนเกษตรกร บุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ความเข้าใจด้านเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ต่อปี
 - 2) พื้นที่เกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ต่อปี จากฐานข้อมูลปัจจุบัน
 - 3) ส่งเสริมผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ใหม่ และพัฒนาผลิตภัณฑ์เก่าให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น

กลยุทธ์ที่ 1 เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกร บุคลากรที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) เสริมสร้าง พัฒนาองค์ความรู้ และความเข้าใจในกระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์ แก่เกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อุปทานอย่างครบวงจร
- 2) พัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีความสามารถที่จะถ่ายทอดให้ผู้มีส่วนร่วมเข้าถึงได้ง่าย
- 3) ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ให้เป็นระบบโดยผ่านศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่างๆ อาทิ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สิ่งพิมพ์ และแหล่งเรียนรู้ ฯลฯ เพื่อให้ผู้ผลิตและบุคลากรที่เกี่ยวข้องรับทราบและก่อให้เกิดทัศนคติที่ดี รวมทั้งตระหนักรู้อันจะส่งผลดีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน สนับสนุนการให้ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมเสริมทักษะและการศึกษาดูงาน

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาศักยภาพการผลิตเกษตรอินทรีย์

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) ส่งเสริมศักยภาพของเกษตรกรโดยเน้นการรวมกลุ่มทำเกษตรอินทรีย์ และการขับเคลื่อน โดยระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร อย่างยั่งยืน สร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า สามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 2) ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ทั้งที่อยู่ในระยะปรับเปลี่ยน และในระบบอินทรีย์ ตลอดจน องค์กรเกษตรกร ผู้ประกอบการให้ผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ให้ได้การรับรองตาม มาตรฐานเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน
- 3) ส่งเสริมให้มีปัจจัยการผลิตเกษตรอินทรีย์ อาทิ เมล็ดพันธุ์ ชีวภัณฑ์ ฯลฯ เพื่อการพึ่งพาตนเอง ได้อย่างยั่งยืน
- 4) ส่งเสริมการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย รวมทั้งสนับสนุนการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์ ของสินค้าเกษตรอินทรีย์ ระหว่างผู้ผลิต องค์กรเกษตรกร ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 5) สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์มากขึ้น
- 6) เพิ่มขีดความสามารถให้กับเกษตรกร ผู้ผลิต และผู้ให้บริการ ในการผลิต แปรรูปและ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยภาครัฐให้ความช่วยเหลือเรื่องมาตรการด้าน ภาษี พร้อมทั้งองค์ความรู้ในด้านความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าและ บริการ การพัฒนาคุณภาพและบรรจุภัณฑ์ให้มีรูปแบบและคุณภาพตรงกับความต้องการ ของผู้บริโภคในแต่ละตลาด

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการผลิตเกษตรอินทรีย์

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) ใช้เทคโนโลยีในการวางระบบโครงสร้างพื้นฐานตั้งแต่ ระบบการบริหารจัดการปัจจัยการ ผลิต ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ อาทิ แหล่งน้ำขนาดเล็ก น้ำบาดาล และส่งเสริมการ จัดทำเขตเกษตรอินทรีย์ (Organic Zoning) ให้มีการทำเกษตรอินทรีย์ที่สอดคล้องกับ ศักยภาพของพื้นที่
- 2) สนับสนุนและ/หรือปรับปรุงฉาง หอถังเย็น หรือโรงสีข้าวชุมชนให้สามารถเก็บและผลิต สินค้าเกษตรอินทรีย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งกำหนดมาตรการให้เกษตรกรราย ย่อยมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน
- 3) กำหนดมาตรการป้องกันการปนเปื้อนสารเคมีจากแปลงข้างเคียงที่ส่งผลกระทบต่อ แปลงการผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งทางดิน ทางน้ำ ทางอากาศในระดับนโยบายและระดับชุมชน
- 4) สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้มีความโดดเด่นทั้งคุณภาพ รูปแบบ และความหลากหลาย
- 5) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยเชื่อมโยงการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นการผลิต ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข ภาคเอกชน สถาบันเกษตรกร ภาควิชาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์
กระทรวงมหาดไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.3.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาการตลาดสินค้าและบริการ และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

สินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์ มีความเข้มแข็งได้รับความเชื่อมั่นและการยอมรับจากผู้ผลิตและผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ มีการพัฒนาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผู้บริโภครับรู้และตระหนักถึงคุณค่าและคุณประโยชน์ของการบริโภคสินค้าและบริการ อันจะนำมาสู่การปรับพฤติกรรมในการบริโภค คุณภาพของสินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์มีมาตรฐานได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ และสามารถเทียบเคียงกับมาตรฐานสากลได้ มีความหลากหลายของสินค้าและบริการ อุปสงค์และอุปทานของสินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค มีช่องทางการตลาดที่แพร่หลาย ผู้บริโภคมีความสะดวกในการซื้อสินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์ มีเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานตามประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

หลักการ

- 1) สร้างความเข้มแข็งทางการตลาด
- 2) สร้างความตระหนักให้กับผู้บริโภคเกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์
- 3) ส่งเสริมอัตลักษณ์และความเชื่อมั่นให้แก่สินค้าเกษตรอินทรีย์
- 4) เพิ่มช่องทางการตลาดและธุรกิจให้กับสินค้าเกษตรอินทรีย์

วัตถุประสงค์

- 1) เพิ่มปริมาณ การบริโภค และการบริการ สินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในประเทศ
- 2) ส่งเสริมตราสัญลักษณ์เกษตรอินทรีย์ของไทยให้เป็นที่รู้จักและยอมรับ
- 3) ประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้กลุ่มผู้บริโภคทราบถึงคุณประโยชน์ของสินค้าเกษตรอินทรีย์
- 4) สร้างความเชื่อมั่นให้กับสินค้าเกษตรอินทรีย์ทุกระดับทั้งภายในและต่างประเทศ
- 5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการขยายตัวของตลาดและธุรกิจเกษตรอินทรีย์

เป้าหมาย

- 1) เพิ่มปริมาณและมูลค่าสินค้า การบริโภค และการบริการ สินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ต่อปี จากฐานข้อมูลเดิมหรือตามอัตราการผลิตที่เพิ่มขึ้น
- 2) ส่งเสริมตราประกอบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับ
- 3) เทียบเคียงระบบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยกับประเทศคู่ค้าอย่างน้อย 1 ประเทศ/หรือกลุ่มประเทศ
- 4) ให้เกิดการยอมรับระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS: Participatory Guarantee System) ในประเทศไทย
- 5) ให้มีจุดรวบรวมและกระจายสินค้าเกษตรอินทรีย์ (Distribution Center) ทั่วประเทศไม่น้อยกว่า 4 แห่ง
- 6) ให้มีตลาดที่ขายสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยมีตลาด/จุดจำหน่าย/บริเวณที่จำหน่ายในตลาดชุมชนอย่างน้อยจังหวัดละ 5 แห่ง

- กำหนดมาตรการ/นโยบาย ให้โรงเรียน โรงพยาบาล หรือหน่วยงานของรัฐ ๆ จัดหาอาหาร/วัตถุดิบที่ผลิตจากเกษตรอินทรีย์ให้นักเรียน ผู้ป่วย และบุคลากรในหน่วยงาน บริโภคไม่น้อยกว่าอำเภอละ 1 แห่ง

กลยุทธ์ที่ 1 ผลักดันมาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์

แนวทางการดำเนินงาน

- สร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับในตราสัญลักษณ์ และมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทย
- สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์บริการแบบ One Stop Service ทั้งการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องในด้านการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และการตรวจรับรองระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS : Participatory Guarantee System) ของคนในชุมชน เพื่อให้บริการตรวจสอบรับรองและตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) สินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งสินค้าพืช ประมง และปศุสัตว์
- ผลักดันมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ และจัดทำระบบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานและการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) สินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศ ให้มีมาตรฐานและมีระบบเทียบเท่ากับมาตรฐานของประเทศคู่ค้า/หรือกลุ่มประเทศคู่ค้า
- ส่งเสริมการพัฒนาการผลิต การแปรรูป และการให้บริการสินค้าฯ และบริการฯ โดยมีระบบการควบคุมคุณภาพมาตรฐาน ในระดับชุมชนส่งเสริมให้การผลิตเข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยใช้ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS : Participatory Guarantee System) และผลักดันให้ระบบดังกล่าวได้รับการยอมรับจากผู้ผลิต ผู้บริโภค หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์และบริการ ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์

แนวทางการดำเนินงาน

- สร้างและส่งเสริมช่องทางการตลาดด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้เชื่อมโยงทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาทิ ตลาดสีเขียว ตลาดชุมชนในท้องถิ่น หรือการตลาดระบบสมาชิก (CSA : Community Support Agriculture) หรือตลาดออนไลน์ ถึงตลาดส่งออก

- 2) ส่งเสริมการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์โดยจัดทำโครงการเกษตรอินทรีย์ในองค์กรเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ และอื่น ๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมและการส่งออกระหว่างประเทศ ในกลุ่มประชาคมอาเซียน (AEC) และประเทศคู่ค้าต่างๆ
- 3) พัฒนาระบบโลจิสติกส์สำหรับสินค้าและบริการภายในประเทศ
- 4) สนับสนุนและส่งเสริมการจัดงานแสดงสินค้าเกษตรอินทรีย์โลก (World Organic Expo) ในประเทศไทย
- 5) ผลักดันให้มีพิกัดศุลกากรสำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์
- 6) อำนวยความสะดวกในการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันให้แก่ ผู้ผลิตและผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์
- 7) ส่งเสริมอัตลักษณ์ของสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ไทยโดยการพัฒนาสินค้าและ ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ไทยให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับลักษณะทางภูมิสังคมของประเทศไทย และเผยแพร่ทั้งภายในและนอกประเทศ
- 8) ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างชุมชนต้นแบบพัฒนาการผลิต การบริโภค การแปรรูป และการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยภาครัฐมีมาตรการช่วยเหลือด้านราคา

กลยุทธ์ที่ 3 การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์สู่ผู้บริโภค

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) ส่งเสริมและสนับสนุนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรเอกชน ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศในช่องทางต่างๆ อาทิ สื่อ Online ให้ผู้บริโภคและประชาชนทั่วไป รับรู้ทั้งในแง่ของข้อแตกต่างระหว่างการทำเกษตรเคมี และเกษตรอินทรีย์ ประโยชน์ของการบริโภคผลิตภัณฑ์และบริการที่มาจาก การเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ
- 2) ประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจระบบมาตรฐานการรับรองเกษตรอินทรีย์ของ ไทยและของต่างประเทศ เพื่อกระตุ้นอุปสงค์ของผู้บริโภคภายในประเทศให้เปลี่ยน พฤติกรรมมาบริโภคสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงสาธารณสุข ภาคเอกชน กระทรวงมหาดไทย สถาบันเกษตรกร ภาคีเครือข่ายเกษตรอินทรีย์

4.3.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์

การขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ไปสู่การปฏิบัติตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับท้องถิ่น โดยมีกลไกในการให้ความรู้และคำแนะนำ ตลอดถึงการติดตามประเมินผลเป็นระยะๆ มีการบูรณาการให้เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมทั้งจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการโครงการต่างๆ ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ โดยมีเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานตามประเด็นยุทธศาสตร์ มีดังนี้

- หลักการ** นำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมโดยบูรณาการกับทุกภาคส่วน
- วัตถุประสงค์** เพื่อผลักดันการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ไทยให้เกิดผลเป็นรูปธรรม บรรลุผลตามเป้าหมาย โดยความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา โรงพยาบาล เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร
- เป้าหมาย**
- 1) ใช้รูปแบบยโสธรโมเดลในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดยบูรณาการของหน่วยงานของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนตั้งแต่ระดับประเทศจนถึงระดับท้องถิ่น
 - 2) จัดให้มีกลไกที่รับผิดชอบการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้ชัดเจน โดยเป็นผู้กำหนดนโยบาย/แนวทาง ติดตามผลการดำเนินงานและการประเมินผล
 - 3) จัดเวทีสมัชชาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ เพื่อนำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และการประชุมสัมมนาเกษตรอินทรีย์อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง
 - 4) สร้างชุมชนต้นแบบพัฒนาการผลิต การบริโภค การแปรรูป และการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างน้อยจังหวัดละ 10 กลุ่ม หรือ 760 กลุ่มทั่วประเทศ

กลยุทธ์ที่ 1 ใช้รูปแบบยโสธรโมเดลในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ร่วมกับภาคเอกชน

แนวทางการดำเนินงาน

ใช้การบูรณาการ ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลาง ระดับจังหวัด กลุ่มเกษตรกร และภาคเอกชนในพื้นที่ ในรูปแบบบันทึกตกลงความร่วมมือ ในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรเกษตรอินทรีย์เดิมให้เกิดความเข้มแข็ง กลุ่มเกษตรกรใหม่ที่มีศักยภาพเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ โดยภาครัฐให้การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตและโครงสร้างพื้นฐาน องค์ความรู้ด้านวิชาการ การเชื่อมโยงด้านตลาด แหล่งทุน การแปรรูป ระบบโลจิสติกส์ งบประมาณ และบุคลากร และจัดตั้งคณะทำงานในพื้นที่ เพื่อการวางแผน การผลิต การตลาด มาตรฐาน และงบประมาณ โดย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ภาคเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร

กลยุทธ์ที่ 2 แหล่งเงินทุนเพื่อพัฒนาเกษตรอินทรีย์

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) แสวงหาแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ หรือใช้เงินจากกองทุนของรัฐที่มีการจัดตั้งไว้แล้วสำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนเพื่อให้การสนับสนุนเกษตรกร องค์กรเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ รวมถึงผู้ประกอบการในรูปแบบต่างๆ อย่างครบวงจร
- 2) สนับสนุน Green Credit ผ่านสถาบันการเงิน โดยให้สินเชื่อดอกเบี้ยผ่อนปรนแก่ผู้ผลิตแปรรูป จำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ และปัจจัยการผลิตอินทรีย์ รวมทั้งให้ทุนอุดหนุนเกษตรกรรายย่อย เกษตรกรต้นน้ำ ที่ปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์

กลยุทธ์ที่ 3 สร้างกลไกและเครือข่ายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปสู่การปฏิบัติ

แนวทางการดำเนินงาน

- 1) จัดให้มีกลไกและเครือข่ายในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อกำกับดูแลและดำเนินการผลิตและการตลาดเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบครบวงจร ทั้งระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ในรูปแบบคณะกรรมการ/คณะทำงาน โดยมีองค์ประกอบจากผู้แทนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมดำเนินการ โดยเน้นให้ภาคเอกชนเป็นหลักในการขับเคลื่อนภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุน และอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ
- 2) ประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เป็นระยะๆ เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแผนการดำเนินงานให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
- 3) สนับสนุนให้สถาบันการศึกษาในภูมิภาคเป็นเครือข่ายขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์เชิงพื้นที่ร่วมกับชุมชน
- 4) จัดให้มีการศึกษาแนวทางในการจัดตั้งสถาบันเกษตรอินทรีย์แห่งชาติเพื่อเป็นหน่วยหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในอนาคต

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม ภาคเอกชน สถาบันเกษตรกร สภาเกษตรกร และภาคีเครือข่ายเกษตรอินทรีย์

บรรณานุกรม

- มูลนิธิสายใยแผ่นดิน. (2555). แนวทางเกษตรอินทรีย์. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.greenet.or.th/article/86> (วันที่ค้นข้อมูล : 2 มีนาคม 2555)
- มูลนิธิสายใยแผ่นดิน. (2555). หลักการเกษตรอินทรีย์. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.greenet.or.th/article/1006> (วันที่ค้นข้อมูล : 2 มีนาคม 2555)
- วิฑูรย์ ปัญญากุล และ มูลนิธิสายใยแผ่นดิน. (2555). ภาพรวมเกษตรอินทรีย์ไทย 2554-55.
เข้าถึงได้จาก : <http://www.greenet.or.th/sites/default/files/Thai%20OA%2011-12.pdf> (วันที่ค้นข้อมูล: 4 ธันวาคม 2556)
- วิฑูรย์ ปัญญากุล และ มูลนิธิสายใยแผ่นดิน. (2555). ภาพรวมเกษตรอินทรีย์ไทย 2554-55.
เข้าถึงได้จาก : <http://www.greenet.or.th/sites/default/files/Thai%20OA%2011-12.pdf> (วันที่ค้นข้อมูล: 4 ธันวาคม 2556)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2551).
ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2551 – 2554).
กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหมิตรปริ้นท์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2554).
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)
กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหมิตรปริ้นท์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2554). แผนพัฒนาการเกษตร
ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559).
กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2556).การประเมินผลโครงการบูรณาการ
ผลิตและการตลาดเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน พ.ศ. 2553 กรุงเทพมหานคร:
ศูนย์ประเมินผล เอกสารงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร เลขที่ 112
- FiBL and IFOAM. (2016). The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging
Trends 2016